

KINCSTÁRI ERDŐK KÁRPÁTALJÁN

LES FORÊTS DOMANIALES EN SUBCARPATHIE

I.
TERÜLETI STATISZTIKA

ÍRTA
DR. FÖLDVÁRY LÁSZLÓ

KÜLÖNLNYOMAT
A „MAGYAR STATISZTIKAI SZEMLE“
1939. (XVII) ÉVFOLYAMÁNAK 7. SZÁMÁBÓL

BUDAPEST, 1939

HORNÝÁNSZKY VIKTOR R.-T. M. KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDA

Dr. Mihályi Zoltán elődöntője, az Erdészeti Lapok főszerkesztője stb. úrnak igaz barátsággal és nagyrebecsűléssel:

Budapest, 1939. aug. 30.

Szándékoltan légi

Kincstári erdők Kárpátalján.

Les forêts domaniales en Subcarpathie.

Országos Erdészeti Egyesület Wagner Károly Erdészeti Szakkönyvtár
Letári szám: 1793/2021
Csoport szám: I.
Rektári jelzet: S. 14. VI.

Résumé. Avec le retour en mars et avril 1939 de la Subcarpathie, la Hongrie a récupéré — suivant les données de 1918 du grand livre des forêts — 1,155.000 arpents cadastraux de surface boisée.

La portion appartenant au Trésor représente 534.327,3 arpents, soit 46,3% de cette superficie.

L'auteur s'est proposé d'étudier l'état des forêts du Trésor. Il commence par en dresser le bilan territorial, suivant les données de 1918, pour l'époque de leur transfert à la Tchéco-Slovaquie; dans la seconde partie de son travail, il en esquisse la situation actuelle.

L'ancienne Hongrie possédait 15 domaines forestiers dont trois en Subcarpathie. Ces derniers étaient administrés par la Direction forestière de Máramarossziget, l'Office forestier d'Ungvár et le Bureau forestier de Bustyaháza. Le siège et 75.262,8 arpents (sur un total de 305.330,1 arpents) de forêts de la Direction de Máramarossziget, ensuite 2.464,6 arpents qui dépendaient du Bureau forestier de

Bustyaháza furent transférés par le traité de Trianon à la Roumanie, et cet état de choses dure aujourd'hui encore.

Le reste des forêts domaniales de Subcarpathie, soit 621.718,8 arpents (dont 534.327,3 arpents effectivement boisés), fut attribué à la Tchéco-Slovaquie et, après la désintégration de celle-ci, fit retour à la Hongrie.

Les pâturages alpins compris dans les forêts domaniales couvraient 53.970,4 arpents cadastraux et représentaient 45,5% de la totalité des pâturages alpins du royaume d'avant-guerre. Ces pâturages se trouvaient en majeure partie sur le territoire de la Direction de Máramarossziget, respectivement après le transfert à la Tchéco-Slovaquie, sur celui de la Direction forestière de Rahó, et sur celui du Bureau forestier de Bustyaháza. Dans le ressort de l'Office forestier d'Ungvár, des prairies et pâturages de caractère non alpin, mais de vaste étendue, contribuaient au développement de l'élevage.

Les terres administrées par l'Office forestier d'Ungvár se trouvaient principalement sur le territoire du comitat d'Ung et, en petite partie, sur celui du comitat de Bereg; les deux autres domaines appartenaient entièrement au territoire du comitat de Máramaros.

Les forêts subcarpathiques attribuées à la Tchéco-Slovaquie comprenaient 28 conservations forestières entières et 4 conservations fragmentaires. Des 28 premières, 5 avaient à gérer chacune plus de 30.000 arpents, et 5 moins de 10.000 arpents; les autres avaient à s'occuper généralement de 15 à 20 mille arpents.

Au point de vue de l'altitude, environ trois quarts des forêts domaniales de Subcarpathie se trouvaient à 600 m. ou à plus de 600 m. au-dessus du niveau de la mer; un quart était situé à une altitude inférieure à cette limite.

Dans l'ensemble des surfaces soumises à l'administration des services forestiers, 80·0% étaient aménagés pour l'exploitation forestière normale, 14·8% étaient forêts de protection subalpine, 0·1% autres forêts de protection, 4·2% forêts non exploitées, 0·7% pâturages; enfin 0·2% furent réservés comme parc national pour commémorer la reine Élisabeth puis le jubilé millénaire de la Hongrie.

Sur le territoire du domaine de Bustyaháza, l'exploitation forestière normale se poursuivait sur $\frac{2}{3}$ de la superficie; pour le domaine de Rahó, la proportion correspondante a été de $\frac{1}{4}$, et pour le domaine d'Ungvár 94·5%. Dans le ressort de la Direction de Rahó, les forêts de protection alpine couvraient une superficie relativement grande; dans le ressort de Bustyaháza, les forêts non exploitées jouent un certain rôle.

Dans la seconde partie de son travail, l'auteur constate qu'en Subcarpathie, au mois d'avril 1939, la superficie totale des forêts domaniales mesurait 654.745 arpents cadastraux, donc 33.026·2 arpents de plus qu'il y a vingt ans.

Le plus important des changements datant du régime tchéco-slovaque est l'achat du domaine de Dolha, d'une superficie de presque 40.000 arpents, qui avait appartenu à l'Ordre des Chevaliers de Malte.

La réforme agraire tchéco-slovaque a également

produit des modifications, et cela dans les deux sens: augmentation et diminution. En effet, plusieurs domaines furent rattachés, par voie d'expropriation, aux forêts domaniales d'Ungvár. En revanche, 26.093·8 arpents ayant fait partie de ces forêts ont été lotis, distribués aux postulants et transformés pour la culture agricole. La plus grande partie de ces terres a une mince couche fertile, leur inclinaison varie entre 30° et 40°, et la culture agricole les menace de la dénudation absolue.

L'exécution de la réforme agraire suit encore son cours, et il appartient au Gouvernement hongrois de la terminer — en s'inspirant naturellement des sains principes de l'utilisation des terres. Tant que l'oeuvre ne sera pas achevée, il est impossible de fixer d'une manière définitive la superficie des forêts domaniales.

*

I. Területi statisztika Trianon előtt.

A magyar Felvidék, majd Kárpátalja visszacsatolásának napjaiban örömmel ültünk. Ebben az első időben mindenkit a túlaradó lelkesedés töltött el és az események jelentőségének úgyszólván csak érzelmi része tolt előtérbe. Most már túl vagyunk az első örömmel napjain s az érzelmi értékelés helyét adhat a visszatért ősi föld anyagiasabb szemlélésének.

Számunkra, magyar erdészekre, igaz örömet a kárpátaljai kincstári erdők visszatérése jelentett, amelyek a magyar életbe a kedves, régi s ma mégis annyira új szint, a 20 éve nélkülözött vérbeli magashegységi erdészetet hozták vissza.

Hogy mit jelentenek, de jelentettek valamikor is a kárpátaljai kincstári erdők nekünk, annak megismerésére vessünk egy pillantást a Trianon előtti időkre.

Az akkori még ép és nagy Magyarországon — annak ellenére, hogy erdőkben bőviben voltunk — nagy jelentősége volt a kincstári erdőbirtokoknak: 1,937.739·3 kat. holdat kitevő erdőterületükkel az összes erdőknek 15·1%-át s az ország akkori egész területének csaknem 4·0%-át jelentették, Horvát-Szlavonországek nélkül szá-

mítva (1918). Fatermelésük a világháborút közvetlenül megelőző években évről-évre két és félmillió tömör köbméter körül mozgott. Ezzel a jelentékeny piacra hozott fatömeggel a fatermelés, fogyasztás, behozatal, kivitel és áralakulás terén valóban számottevő szerepet vittek. A trianoni békeszerződés, amely az ország területének 67·2%-át lehasította, egyszersmind megszüntette a Magyarbirodalom önellátásra többé-kevésbé alkalmas kedvező gazdasági egységét. Egyik legnagyobb veszteség a Kárpátok egész koszorújának elvesztése következmenyeképpen azzal ért minket, hogy érdeink 84·1%-át csatolták el, tehát erdőterületben 25·1%-kal nagyobb volt veszteségünk, mint az összterületben. És ennek a körülménynek megállapításakor elhanyagoltuk azt a pedig hatásaiban igen jelentős kedvezőtlen tényezőt, hogy megmaradt csekély erdőségeink az integer Magyarország legjelentéktelenebb síkvidéki, dombvidéki és előhegységi, 95·9%-ban lomblevelű, jórészt csak tűzifa termelésére alkalmas és túlnyomóan sarjerdőüzemben kezelt, így kisebb fatölkéjű erdők voltak. Ami kevés fenyvesünk maradt, az pedig műszaki felhasználásra kevésbé alkalmas, emellett inkább a fiatalabb korosztályokba tartozó, még nem vágásra érett újabb telepítésű erdei és feketefenyvesekből állott. Luc-, jegenyefenyőnk s vörösfenyőnk szinte feljegyzésre sem alkalmas kis területen, részben nem őshonos előfordulásban s inkább csak neki nem való termőhelyen fordult elő.

Ez volt az, amivel a magyar erdésznek 20 esztendeig be kellett érnie. És ebből a kevésből, ebből a nekünk megmaradt, a két milliót csupán néhány ezer kat. holddal meghaladó (2,041.053 k. h.) összes erdőterületből is, a kincstári erdők mindössze 3·6%-ot képviseltek (figyelmen kívül hagyva, miként az előbb, most is a honvédkincstári és a mezőgazdasági kincstári birtokok erdőterületét) s így jelentőségük még a csekély megmaradt erdők között is igen megapadt. Kisebb %-át képviselték a kincstári erdők Csonka-Magyarországon az erdőterületnek (3·6%), mint amekkora %-át az integer Magyarországon az ország egész területének foglalták el (4·0%).

Ezzel szemben mi a helyzet a magyarlakta Felvidék, majd Kárpátalja visszacsatolása után?

Hazánk területét, mint tudjuk, 25·9%-kal növelte meg ez az eseménysorozat. Az

erdőterületnövekedés most ellenkező irányú volt, mint Trianon után az apadás: mert míg akkor — a Magyarbirodalom összeomlása idején — az erdőterületet jóval nagyobb arányban veszítettük el, mint akár az ország területét, akár lakosságát, addig most, a részleges újjáépüléskor, jóval nagyobb arányban is kaptuk vissza azt. Valóban megelégedéssel írhatjuk le, hogy erdőterületünk 73·0%-kal, a legutolsó erdőtörzskönyvi adatok szerinti 2,062.680 kat. holdról mintegy 3,568.000 kat. holdra gyarapodott.

A Horvát-Szlavonországok nélküli Magyarországnak 8·5%-a tért vissza 1938 november 6-án ismét hazánk kebelébe s az 1918-ban volt törzskönyvi összes erdőterületnek 11·7%-át hozta magával vissza. Ezáltal az integer tulajdonképpeni Magyarországnak 41·4%-a és erdőterületének 27·6%-a már a mienk

Erdőterületben már az 1938. évi november 6-ai bécsi döntés, majd az 1939. év márciusában eszközölt magyar-szlovák végleges határmegállapítás következtében is beállott némi javulás és az ország erdősültsége a mintegy 350.000 kat. hold erdő visszacsatolása által már akkor is 12·7%-ról 13·3%-ra emelkedett.

Az igazi változást azonban Kárpátaljának visszatérése hozta, mert ezáltal a magyar határok az északkeleti részekben a Kárpátok erdőborította láncolatára, az ezeréves ősi határokig kapaszkodtak fel. Ez az esemény az 1938. évi novemberi demarkációs vonal és a véglegesen kijelölt határ közötti területen az 1918. évi adatok szerint újabb mintegy 1,155.000 kat. hold erdőt hozott vissza nekünk s e területtel jelzett Kárpátalja igen magas, 54·5%-os erdősültségi arányával az ország területének erdősültségét már eléggé kedvezővé: 17·5%-ossá tette.

A területben elfoglalt magas %-os arányával Kárpátalja gazdasági életének az erdő az alapja és legfontosabb gazdasági ága, mely uralkodó szerepet töltött ottan s a fafeldolgozó iparokkal együtt a lakosság túlnyomó többségének kenyerét adja.

Ha Kárpátalja erdeit tulajdonjogi viszonyok szerint taglaljuk, az új Magyarország többi részétől merőben eltérő, meglepő képet kapunk. Az erdőtörvény alapján immár 60 év óta erdőmérnök alkalmazására és rendszeres üzemtervi kezelésre kötelezett erdőbirtokosoknak tulajdonában álló, így általában értékesebb, szakszerűen

kezelt s jól konzervált fatőkújű korlátolt forgalmú erdők a trianoni Magyarországon az összes erdőknek 54·9%-át tették 1918-ban. Kárpátalján ugyanakkor az ilyen erdők az összes erdőknek 73·6%-át foglalták el!

És ebből is: a talán a legmagasabbfokú erdőgazdálkodást jelentő *kincstári erdőségek*, a trianoni magyarországi 3·6%-os terfoglalásukkal szemben *Kárpátalján az erdőterületnek 46·3%-át, csaknem felét képviselték!*

Ez a néhány szóban idevetett kép már eléggé mutatja azt a nagy jelentőséget, amelyet számunkra a felvidéki, kiváltképpen a kárpátaljai, de legkiváltképpen az itt lévő kincstári erdők jelentenek.

Nem lesz ennél fogva érdektelen, ha a kárpátaljai kincstári erdőkét részletes statisztikai vizsgálatnak vetjük alá.

Ennek során először arról kívánunk képet rajzolni, hogy milyen volt az a kincstári erdővagyon, amelyet Kárpátalján a világháború elvesztése és a nemzetgyilkos forradalmak után Cseh-Szlovákiának átadni kényszerültünk. Majd később azt is kideríteni igyekszünk ugyancsak a statisztika eszközeivel, hogy a 20 éves cseh-szlovák uralom után mit kaptunk kincstári erdőkben ugyanitt vissza. Végül a két képet egymás mellé téve és egymással szembeállítva a cseh-szlovák impérium idejének történései önmaguktól fognak megelevenedni előttünk.

Munkánk első részének statisztikai adatforrásai a földművelésügyi minisztériumban őrzött üzemtervi kivonati lapok lesznek, amelyek az összes kárpátaljai kincstári erdőkről rendelkezésünkre állanak, továbbá az erdők törzskönyvének kötetei. Felhasználtuk továbbá az ugyancsak a minisztériumban őrzött kincstári üzemtervi kivonatokot, amelyek azonban nem voltak meg teljes sorozatban s ez felhasználhatóságukat korlátoztá teszi.

Az üzemtervi kivonati lapok és a kincstári üzemtervi kivonatok az erdőgazdasági üzemtervek legfontosabb területi, a talaj- és a faállományviszonyokra vonatkozó, valamint előírási adatait tartalmazzák.

Ezek az üzemtervi adatok nem egy- és ugyanazon évben az egész Kárpátaljára kiterjedően lefolytatott helyszíni felvételek eredményei. Az egyes különböző gazdasági egységekről a legutolsó s általunk alapul vett részletes helyszíni felvételeket az 1904—

1916. évekre terjedő 13 éves időszakon belül, de különböző években hajtották végre.

Ennek a körülménynek semmi befolyása nincs a területi adatoknak, de az üzemtervi előírások adatainak alakulására sem.

A területváltozásokat az üzemtervi kivonati lapokon és az erdők törzskönyvében is, létrejöttük után nyomban keresztülvezették, ezek az adatok tehát mindig a legutolsó, éppen fennálló állapotot nyújtják: esetünkben a kincstári erdőknek a magyar államhatalom megszűnése idején volt helyzetképét jelentik tehát.

Hasonló a helyzet az üzemtervi előírások tekintetében is.

Ezek az üzemmódot és vágásfordulót, az évenként igénybevehető használatok mértékét és a kötelező erdőművelési és felújítási tennivalókat állapítják meg. Érvényben vannak mindaddig, amíg új üzemtervet, vagy gazdasági beszámoló és kiegészítő munkálatot nem hagynak jóvá, ami rendszeren 10 évenként következik be. Rendkívüli események azonban, amilyen a világháború volt, évekkel kitolhatják ilyen új munkálat készítését és hatálybalépítését.

A harmadik adatsóport a részletes erdőleírás, amely a talaj- és faállományviszonyokat tünteti fel erdőrészletenként. A talajviszonyok változása egy rendszeres erdőgazdaságban oly kismértékű, hogy talán még évszázadok távlatában is alig észlelhető.

Nem vagyunk ennyire kedvező helyzetben a faállományviszonyok számaival szemben. Ezek, mint említettük, 13 különböző, bár egymást követő évből származnak. Megállapíthatjuk azonban, hogy az erdőgazdálkodás évszázadokban dolgozik, rendszeres üzemterv szerint, magas, — 80—120 éves — vágásfordulóban kezelt szálerdőkben, amelyek közé, mint látni fogjuk, a kárpátaljai kincstári erdők szinte kivétel nélkül tartoznak, egy évtizedet alig meghaladó idő a faállományviszonyokban sem hoz olyan mértékű változást, hogy ne lehessen az azon belül nyert statisztikai számadatokból egyéb adatok hiányában területi sorokat alkotva a vizsgált jelenségekről helyes képet rajzolni s jó következtetéseket levonni.

Ezekután áttérhetünk a statisztikai adatok vizsgálatára.

Az 1881-ben végrehajtott átszervezéstől Trianonig a magyarországi kincstári erdők 15 uradalomra oszlottak. Ezek közül

4 erdőigazgatósági, 4 főerdőhivatali és 7 erdőhivatali rangú volt.

Az Északkeleti Kárpátokban ebből 3 uradalom terült el: a máramarosszigeti erdőigazgatóság, az ungvári főerdőhivatal és a bustyaházai erdőhivatal.

Az egyes kincstári erdőhatóságok kezelésében volt állami birtokok egymástól nagyon eltérő kiterjedésűek voltak s a határértékeket az 1918. évi adatok szerint 33.303·2 kat. holdban, illetve 305.330·1 kat. holdban adhatjuk meg. Ez utóbbi szám a máramarosszigeti erdőigazgatóság területét jelentette, ez volt tehát a legnagyobb kiterjedésű kincstári erdőgazdaság.

A bustyaházai erdőhivatal 203.571·9 kat. holdas területével a nagyságrendben a negyedik, az ungvári főerdőhivatal pedig 190.544·2 kat. holdjával a hatodik helyet foglalta el. Ez a megállapításunk élesen rávilágít a három erdőbirtoknak az integer Magyarország nagy méretei között is betöltött jelentőségére.

A trianoni békeszerződés az Északkeleti Kárpátokban levő kincstári erdőknek egy kisebb részét, még pedig a bustyaházai erdőhivaltól 2464·6 kat. holdat, a máramarosszigeti erdőigazgatóságtól 75.262·8 kat. holdat s magát az igazgatóság székhelyét Romániába kebelezte be s ez ma is román területen van. A többi rész 20 évig Cseh-Szlovákiát gazdagította s 1939-ben újból a magyar állam java lett.

Itt megjegyezzük, hogy a csehek a jófekvésű Rahón szervezték meg a máramarosszigeti kincstári birtokból Trianonban árulásért nekik kiutalt, a Tisza forrásvidékén elterülő hatalmas, de székhely nélkül maradt harmadik kárpátaljai kincstári erdőuradalom központját. Ezt a székhelyet a visszaszerzés után mi is megtartottuk.

Kárpátalján, — az Északkeleti Kárpátok vidékének azt a részét illetve a továbbiakban e névvel, amely újból a Magyar Szent Koronának része lett, — 1918-ban a kincstári erdőbirtokok 621.718·8 kat. holdat foglaltak el, amelyből 190.544·2 kat. hold az ungvári, 201.107·3 kat. hold a bustyaházai és 230.067·3 kat. hold a rahói erdőbirtok területe.

Az 1. számú táblázat mutatja ennek a területnek részletezését erdőuradalmak és ezen belül művelési ágak szerint. Összehasonlításként Magyarország ugyanakkor volt összes kincstári erdőbirtokainak megfelelő számoszlopát is ide iktatjuk.

Sok minden kiténik ebből.

Mindenekelőtt az, hogy kincstári erdőbirtokaink területállományából Kárpátaljával egy csapásra 28·1% lett a miénk. Ehhez még hozzáadva a Csonka-Magyarországon levő diósgyőri és gödöllői birtokot és a magyar Felvidékkel részben visszatért aranyidai erdőgondnokság visszacsatolt területét, 1918 után alig több, mint 20 évvel az akkor volt állománynak ismét 32·0%-ával rendelkezünk, ehelyütt egyelőre figyelmen kívül hagyva a kincstári erdők területében azóta beállott igen jelentős szaporodásokat és apadásokat.

Táblázatunk továbbá azt is szemlélteti, hogy míg a kincstári erdőbirtokok összes területéből — mint már említettük is — 28·1%-ot kebeleztünk Kárpátaljával vissza, addig csak az erdőművelési ágban kezelt területet nézve, a hazatért terület csupán 27·7%-át teszi ki az integer magyarországinak. Ez a körülmény arra mutat, hogy nagyobb részt kellett kitennie Kárpátalján az összes erdőgazdasági területből az erdőbirtokhoz tartozó, de nem erdő művelési ágban kezelt területeknek, mint egyebütt, — az ország más részein.

Erről az első számú táblázat második viszonyszám-csoportja nyújt nekünk részletesebb felvilágosítást s megerősíti tételünket. Az összes volt kincstári erdőgazdaságokban 12·4%-ra rúgott a nem erdő művelési ágban kezelt terület, Kárpátalján ellenben 14·1%-ra.

Művelési ágainkat vizsgálva meg kell állapítanunk, hogy szőlő nem szokott kincstári erdőgazdaság alkotó eleme lenni. Beltelek, kert és szántó is igen kis mértékben, mind Kárpátalján, mind egyebütt. A kincstári erdőgazdaságokat kiegészítő művelési ágak közé fontosságuk sorrendjében leginkább a havasi legelő, a rét és a legelő számítanak. Ez a megállapítás összefügg azzal a ténnyel, hogy a kincstári birtokok túlnyomóan az ország határvidékein, a Kárpátok magashegységi részeiben terültek el. A szántó és kert művelés jelentősége itt alábbhagyott s az állattenyésztés játszott a főszerepet. Viszonyszámaink alakulását emellett az a körülmény is befolyásolta, hogy a nagyobb szántóterületeket — ahol ilyenek egyáltalában voltak — a kincstár elkülönítette az erdőgazdaságtól s külön mezőgazdasági kezelési egységekké alakította, vagy telepítésre használta fel.

Kárpátalján a havasi legelő a legszámottevőbb erdőgazdaságot kiegészítő terület.

A kincstári erdőgazdaságok birtokában 53.970·4 kat. hold volt belőlük. Ha összefüggően terülnének el, tekintélyes uradalmat képviselhetnének! Általuk az integer Magyarországi kincstári tulajdonban volt havasi legelőinek 45·5%-a vált ismét ma-

gyarrá. Havasi legelőgazdálkodásunk igazán nagy jövőnek nézhet elébe!

A havasi legelők jelentősége északnyugati irányból délkelet felé haladva nő, tehát az Északkeleti Kárpátok külső homokkő vonulata gerincmagasságának emelkedésé-

1. Az összes, valamint a kárpátaljai kincstári erdőbirtokok megoszlása az integer Magyarországon művelési ágak szerint 1918-ban.

Domaines forestiers du Trésor dans l'ancienne Hongrie et en Subcarpathie, par branche de culture, en 1918.

Művelési ág Branche de culture	Ungvári főerdőhivatal területe Office forestier d'Ungvár	Bustyaházai erdőhivatal Bureau forestier de Bustyaháza	Máramaros-szigeti erdőigazgatóság Direction forestière de Máramaros-sziget	kárpátaljai kincstári erdőbirtokok egész területe Superficie des forêts domaniales de Subcarpathie	Magyarország összes kincstári erdőbirtokának területe Superficie des forêts domaniales de toute la Hongrie
		területének kárpátaljai része Portion située en Subcarpathie			
A) kat. holdakban — en arpents cadastraux					
Erdő — Forêts	165.392·4	180.750·0	188.184·9	534.327·3	1.937.739·3
Beltelek és kert — Cours et jardins	114·0	174·8	115·5	404·3	4.212·4
Szántó — Terres arables	1.377·2	76·3	28·5	1.482·0	13.963·5
Rét — Prairies	11.947·4	2.594·1	3.735·1	18.276·6	47.508·0
Legelő — Pâturages	6.470·7	482·4	1.683·5	8.636·6	53.367·2
Havasi legelő — Pâturages alpins .	2.763·3	16.127·8	35.079·3	53.970·4	118.521·1
Összes termékeny, nem erdőterület Total de la superficie fertile non boisée	22.672·6	19.455·4	40.641·9	82.769·9	237.572·2
Terméketlen terület — Superficie improductive	2.479·2	901·9	1.240·5	4.621·6	36.349·1
Összesen — Total général . . .	190.544·2	201.107·3	230.067·3	621.718·8	2.211.660·6
B) Az erdőhatóságok %-ban — % des services forestiers					
Erdő — Forêts	86·8	89·9	81·8	85·9	87·6
Beltelek és kert — Cours et jardins	0·1	0·1	0·1	0·1	0·2
Szántó — Terres arables	0·7	—	—	0·2	0·6
Rét — Prairies	6·3	1·3	1·6	2·9	2·2
Legelő — Pâturages	3·4	0·2	0·7	1·4	2·4
Havasi legelő — Pâturages alpins .	1·4	8·0	15·3	8·7	5·3
Összes termékeny, nem erdőterület Total de la superficie fertile non boisée	11·9	9·6	17·7	13·3	10·7
Terméketlen terület — Superficie improductive	1·3	0·5	0·5	0·8	1·7
Összesen — Total général . . .	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0
C) A kárpátaljai összes terület %-ában — % du territoire de la Subcarpathie					
Erdő — Forêts	30·9	33·9	35·2	100·0	—
Beltelek és kert — Cours et jardins	28·2	43·2	28·6	100·0	—
Szántó — Terres arables	92·9	5·2	1·9	100·0	—
Rét — Prairies	65·4	14·2	20·4	100·0	—
Legelő — Pâturages	74·9	5·6	19·5	100·0	—
Havasi legelő — Pâturages alpins	5·1	29·9	65·0	100·0	—
Összes termékeny, nem erdőterület Total de la superficie fertile non boisée	27·4	23·5	49·1	100·0	—
Terméketlen terület — Superficie improductive	53·6	19·5	26·9	100·0	—
Összesen — Total général . . .	30·6	32·3	37·1	100·0	—

vel együtt emelkedik. Az ungvári uradalomban még csupán 1·4%-át teszi ki a kincstári erdőgazdaságok összterületének, a bustyaházaiban már 8·0%-át és a máramaroszigetinek Kárpátjára eső részein még többet, 15·3%-át.

Ez az alakulás önmaga helyett beszél, de egyszersemind önmagától értetődik is. Minél magasabbra emelkedik a hegység, annál nagyobb területet kellett kitennie annak a részének, amely már az erdőtenyészet felső határa fölött terül el s amely a havasi legelőknek az eltörpült erdők fölötti világába tartozik. Ez a rész lehetne sziklás terület, a Magas Tátra, a Fogarasi Havasok egeket ostromló hóborította szirtjeihez hasonlatos, alatta terméketlen kőfolyásokkal és morénákkal s akkor nem lenne számottevő a havasi legelők területe. Az Északkeleti Kárpátok havasai nem ilyenek. Ezek lankás gerincek, fennsíkok s a Kárpátoktól az Adriáig terjedt boldog Magyarországnak is legjelentősebb havasi legelőit adják, az úgynevezett polonínákat, gyephasásokat.

Ezzel a megállapítással összhangban van táblázatunknak az erdőgazdasághoz tartozó *terméketlen* területeket mutató számsora. A kincstári erdőgazdaságoknak országosan háromszor akkora százalékos viszonyszámánál is nagyobb részét tették ki ezek a területek, mint a kárpátjai kincstári erdőkének. És ahol nagyobb arányban jön elő a havasi legelő, mint a bustyaházai, de kiváltképpen a mai rahói erdőgazdaság területén, ott ezzel szemben kisebb arányban terülnek el a földadó alá nem eső területek. Az ungvári uradalomban már megközelíti a terméketlen területek aránya az országos átlagot, de a havasi legelők terfoglalása ezzel szemben jelentősen az országos arány alá zuhan. Ennek oka a megadott körülmények mellett — hogy tehát az uradalom az Északkeleti Kárpátok alacsonyabb vonulatain települt — az is, hogy egy jelentékeny hányada nem a külső, szelídebb arculatú határláncolatán van, hanem a belső vulkáni eredetű s a természetől egészen más külsővel megáldott andezitvonulaton. Ez változatosabb és sziklás részeket is bőven mutató hegyekből áll. Érthető, ha nagyobb arányban van rajta terméketlen terület.

Ezt a megállapítást alátámasztják, miként még látni fogjuk, az erdőgazdálkodásunkról részletezett 2. számú táblázatnak számszlopai.

A havasi legelők hiányát, illetve kis-

mértékű előfordulását az ungvári főerdőhivatal területén a legelők és a rétek pótolják. Kárpátalja kincstári tulajdonban állott erdei legelőinek 74·9%-a, háromnegyed része Ung vármegyében és az ungvári főerdőhivatalhoz tartozott beregmegyei hátmegi erdőgazdálkodás területén volt s a virágos erdei réteknek 65·4%-a, közel kétharmada ugyancsak ezeknek, röviden: az ungvári főerdőhivatalnak tájait tette változatosá és festőivé. És olymértékben egészítik ki a kevés havasi legelőt az ugyan-csak állattenyésztés céljait szolgáló rétek és legelők itt, hogy e három művelési ág együttes területe (21.181·4 kat. hold) már közel kétezer kat. holddal meghaladja a bustyaházai erdőhivatal kerületében levő ugyanilyen művelésű területek együttes kiterjedését. Ezzel törekedtek a vidék jellege által főfoglalkozásként megkövetelt állattenyésztést a havasi legelők hiányában is felvirágoztatni.

A kárpátjai kincstári erdőknek vízszintes tagozódásáról: kezelési kerületek szerint történt beosztásáról számol be részletesen a 2. sz. táblázat.

A kezelési egység az erdőgazdálkodás. Ezek egymástól független hivatalok voltak, amelyek erdőmérnöki és erdőőri személyzetükkel ellátták a rájuk bízott területeken az erdőgazdálkodás tennivalóit az erdőhivatal, főerdőhivatal vagy erdőigazgatóság irányítása és ellenőrzése mellett.

A mai szervezet szerint a főerdőhivatalok és erdőhivatalok helyett is erdőigazgatóságok vannak, az erdőgazdálkodások jogutódai pedig a kincstári erdőhivatalok.

Egy erdőgazdálkodás nagysága a természeti viszonyoktól, de a gazdálkodás belterjességétől is függ.

Az ungvári főerdőhivatal tizenegy ilyen kezelési egységre oszlott, a bustyaházai erdőhivatal 10-re, a máramaroszigeti erdőigazgatóság pedig 14-re. A bustyaházai uradalomban kilenc teljesen s egy — a técsői — megcsonkítva került vissza hozzánk. A máramaroszigeti erdőigazgatóság nyolc erdőgazdálkodásában egészen magyar, három teljesen román területen van, három erdőgazdálkodás pedig: a máramaroszigeti, terbesfejrpataki és nagybocksói területileg megosztott a két ország között. A 3. számú táblázat szemlélteti a megosztási arányt.

Eszerint a nagybocksói erdőgazdálkodásnak csaknem egész területe, a többinek háromnegyede van a magyarrá vált Kárpátalján.

Az ungvári főerdőhivatal hátmegi erdő-gondnoksága Bereg vármegyében volt, az uradalom többi részétől távol. A főerdőhivatal területe egyébként egészében Ung vármegye nagybereznai, perecsenyi és ungvári járásainak határain belül feküdt.

A másik két kincstári erdőhatóság Máramaros vármegyében terült el. A máramarosszigetinek kárpátaljai része, amelyet a továbbiakban új székhelye után röviden rahóinak fogunk nevezni, a tiszavölgyi (rahói) járásban és a máramarosszigeti járás

2. A kincstári erdőgondnokságok területe Kárpátalján 1918-ban művelési ágak szerint.

Superficie des conservations forestières de la Subcarpathie en 1918, par branche de culture.

A z e r d ő g o n d n o k s á g — C o n s e r v a t i o n f o r e s t i è r e										
megnevezése <i>Désignation</i>	erdőterület <i>terre boisée</i>	egyéb termő területe — <i>autres terres fertiles</i>							nem termő terület — <i>terre improductive</i>	összes terület <i>superficie totale</i>
		beltelék és kert <i>cours et jardins</i>	szántó terres <i>arables</i>	rét <i>prairies</i>	legelő <i>pâturages</i>	havasi legelő <i>pâturages alpins</i>	összesen <i>total</i>			
A) Katasztrális holdakban. — Arpens cadastraux.										
1. Ungvári főerdőhivatal kerülete. — Ressort de l'Office forestier d'Ungvár.										
Ungvár	6.153·9	—	38·9	112·6	24·9	—	176·4	21·2	6.351·5	
Radvác	9.830·7	7·4	31·9	32·5	806·4	—	878·2	52·4	10.761·3	
Hátmeg	4.542·2	—	26·6	47·3	48·4	—	122·3	2·3	4.686·8	
Ókemenca	17.088·7	19·6	177·4	779·5	298·5	—	1.275·0	483·5	18.847·2	
Bercsényifalva	15.990·7	11·2	78·3	2.016·0	817·0	—	2.922·5	556·5	19.469·7	
Turjaremete	22.378·3	21·4	59·3	877·8	1.171·2	507·6	2.637·3	265·8	25.281·4	
Poroskő	22.058·7	10·3	326·9	1.679·7	617·4	1.794·0	4.428·3	254·7	26.741·7	
Sóhát ¹⁾	17.090·2	9·6	76·0	1.225·6	742·5	—	2.053·7	128·9	19.272·8	
Csontos	22.992·6	—	58·5	2.079·6	1.033·6	—	3.171·7	299·5	26.463·8	
Fenyvesvölgy	15.237·4	22·5	473·6	1.263·0	58·0	—	1.817·1	292·3	17.346·8	
Havasköz ²⁾	12.029·0	12·0	29·8	1.833·8	852·8	461·7	3.190·1	102·1	15.321·2	
Összesen — Total . . .	165.392·4	114·0	1.377·2	11.947·4	6.470·7	2.763·3	22.672·6	2.479·2	190.544·2	
2. Bustyaházi erdőhivatal kerületének kárpátaljai része. — Portion en Subcarpathie du ressort du Bureau forestier de Bustyaháza.										
Huszt	6.472·9	18·8	64·3	177·9	3·4	—	264·4	4·1	6.741·4	
Bustyaháza	1.315·5	1·1	—	12·2	—	—	13·3	—	1.328·8	
Técső	7.119·0	5·9	1·2	167·2	104·8	—	279·1	11·5	7.409·6	
Alsókalocsa	12.584·3	10·6	—	289·3	53·5	591·6	945·0	28·4	13.557·7	
Dombó	22.611·4	12·1	—	243·0	6·3	2.010·1	2.271·5	10·7	24.893·6	
Királymező alsó — <i>inférieur</i>	26.028·1	75·3	0·1	143·4	73·0	422·0	713·8	75·4	26.817·3	
Királymező felső — <i>supérieur</i>	14.772·2	10·5	—	153·7	30·4	2.497·7	2.692·3	178·7	17.643·2	
Felsőszinevér	30.979·8	3·5	9·4	730·6	100·2	2.373·3	3.217·0	236·3	34.433·1	
Németmokra	30.166·7	37·0	1·3	481·0	45·0	4.198·4	4.762·7	126·3	35.055·7	
Brusztura	28.700·1	—	—	195·8	65·8	4.034·7	4.296·3	230·5	33.226·9	
Összesen — Total . . .	180.750·0	174·8	76·3	2.594·1	482·4	16.127·8	19.455·4	901·9	201.107·3	
3. Máramarosszigeti erdőigazgatóság kerületének kárpátaljai része. — Portion en Subcarpathie du ressort de la Direction forestière de Máramarossziget.										
Máramarossziget	1.325·0	7·0	—	49·1	—	—	56·1	—	1.381·1	
Gyertyánliget	34.174·0	10·5	0·1	454·3	354·8	4.577·7	5.397·4	5·9	39.577·3	
Nagybocskó	15.064·7	19·6	11·5	1.295·1	85·3	4.736·9	6.148·4	11·8	21.224·9	
Rahó	10.393·1	13·7	0·8	419·2	670·9	—	1.104·6	225·4	11.723·1	
Terebesfejérpatak ³⁾	9.919·3	16·0	1·2	185·8	20·2	818·7	1.041·9	122·6	11.083·8	
Kevele	16.026·6	13·9	8·5	296·9	133·8	4.733·3	5.186·4	199·2	21.422·2	
Feketetisza	25.095·8	3·9	1·2	84·2	132·7	4.631·0	4.853·0	193·4	30.142·2	
Mezőhát	17.398·4	0·6	2·5	167·7	67·9	2.311·0	2.549·7	166·6	20.114·7	
Tiszaköz	15.641·8	2·2	0·4	371·9	20·2	2.278·1	2.672·8	76·4	18.391·0	
Tiszabogdány	21.360·1	27·2	2·2	262·3	94·9	4.176·5	4.563·1	164·2	26.087·4	
Fehértisza	21.776·1	0·9	0·1	148·6	102·8	6.816·1	7.068·5	75·0	28.919·6	
Összesen — Total . . .	188.184·9	115·5	28·5	3.735·1	1.683·5	35.079·3	40.641·9	1.240·5	230.067·3	

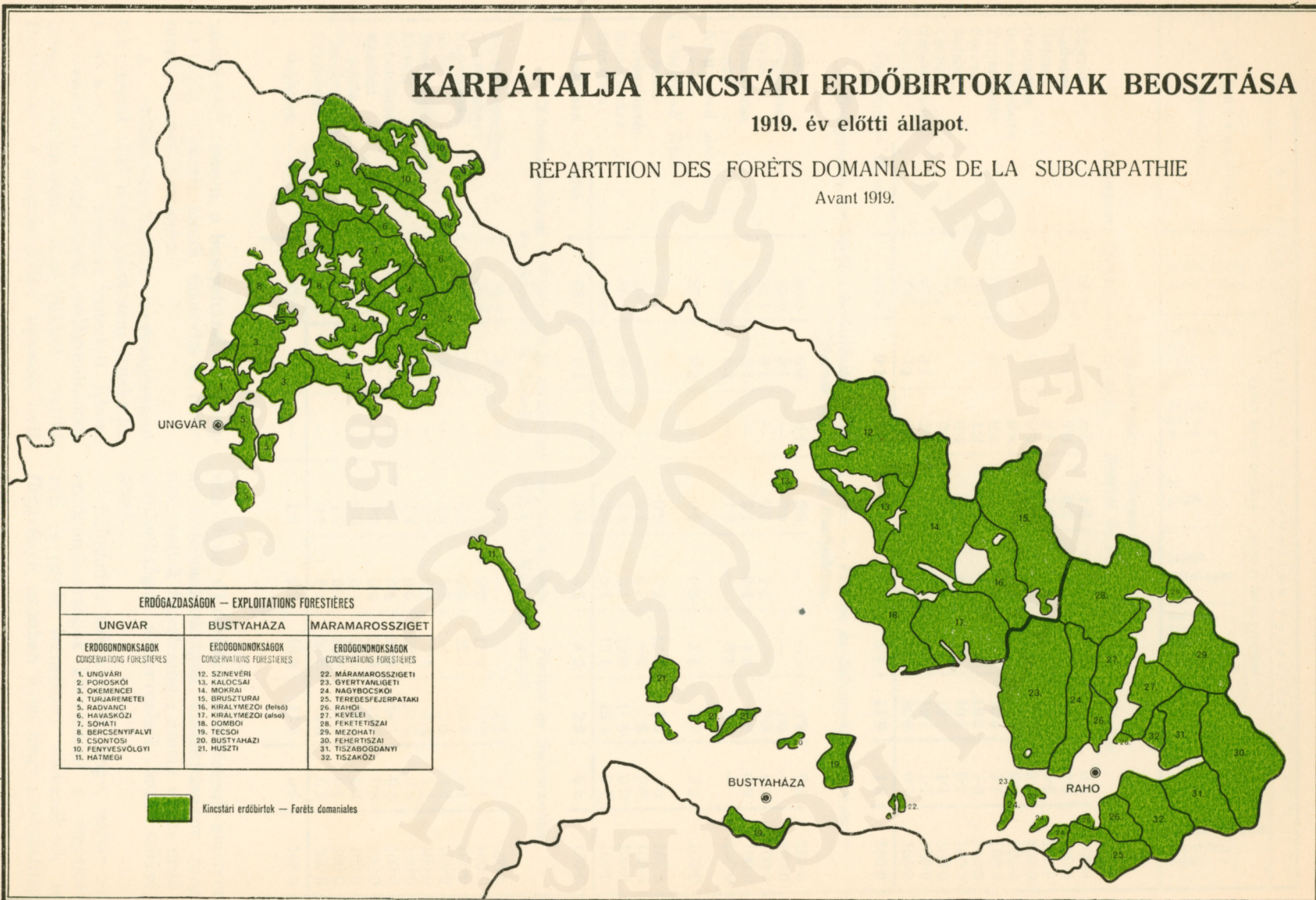
Mai neve : ¹⁾ Csernholova ; ²⁾ Lyuta ; ³⁾ Trebusafejérpatak.

KÁRPÁTALJA KINCSTÁRI ERDŐBIRTOKAINAK BEOSZTÁSA

1919. év előtti állapot.

RÉPARTITION DES FORÊTS DOMANIALES DE LA SUBCARPATHIE

Avant 1919.

ERDŐGAZDASÁGOK — EXPLOITATIONS FORESTIÈRES		
UNGVAR	BUSTYAHÁZA	MÁRAMAROSSZIGET
ERDŐGONNOKSÁGOK CONSERVATIONS FORESTIÈRES	ERDŐGONNOKSÁGOK CONSERVATIONS FORESTIÈRES	ERDŐGONNOKSÁGOK CONSERVATIONS FORESTIÈRES
1. UNGVÁRI 2. POROSKŐI 3. OKEMENCEI 4. TURJAREMETEI 5. RADVÁNCI 6. HAVASKÖZI 7. SOHÁTI 8. BERCSÉNYIFALVI 9. CSÓNTÓSI 10. FÉNYESVÖLGYI 11. HÁTMEGI	12. SZINEVÉRI 13. KALOCSAI 14. MOKRAI 15. BRUSZTURAI 16. KIRALYMEZŐI (felső) 17. KIRALYMEZŐI (alsó) 18. DOMBOI 19. TECSŐI 20. BUSTYAHÁZI 21. HUSZTI	22. MÁRAMAROSSZIGETI 23. GYERTYANLIGETI 24. NAGYBOCSKÓI 25. TEREBESFEJERPATAKI 26. RAHÓI 27. KEVELEI 28. FEKETETISZAI 29. MEZOHÁTI 30. FEHERTISZAI 31. TISZABOGDÁNYI 32. TISZAKÖZI

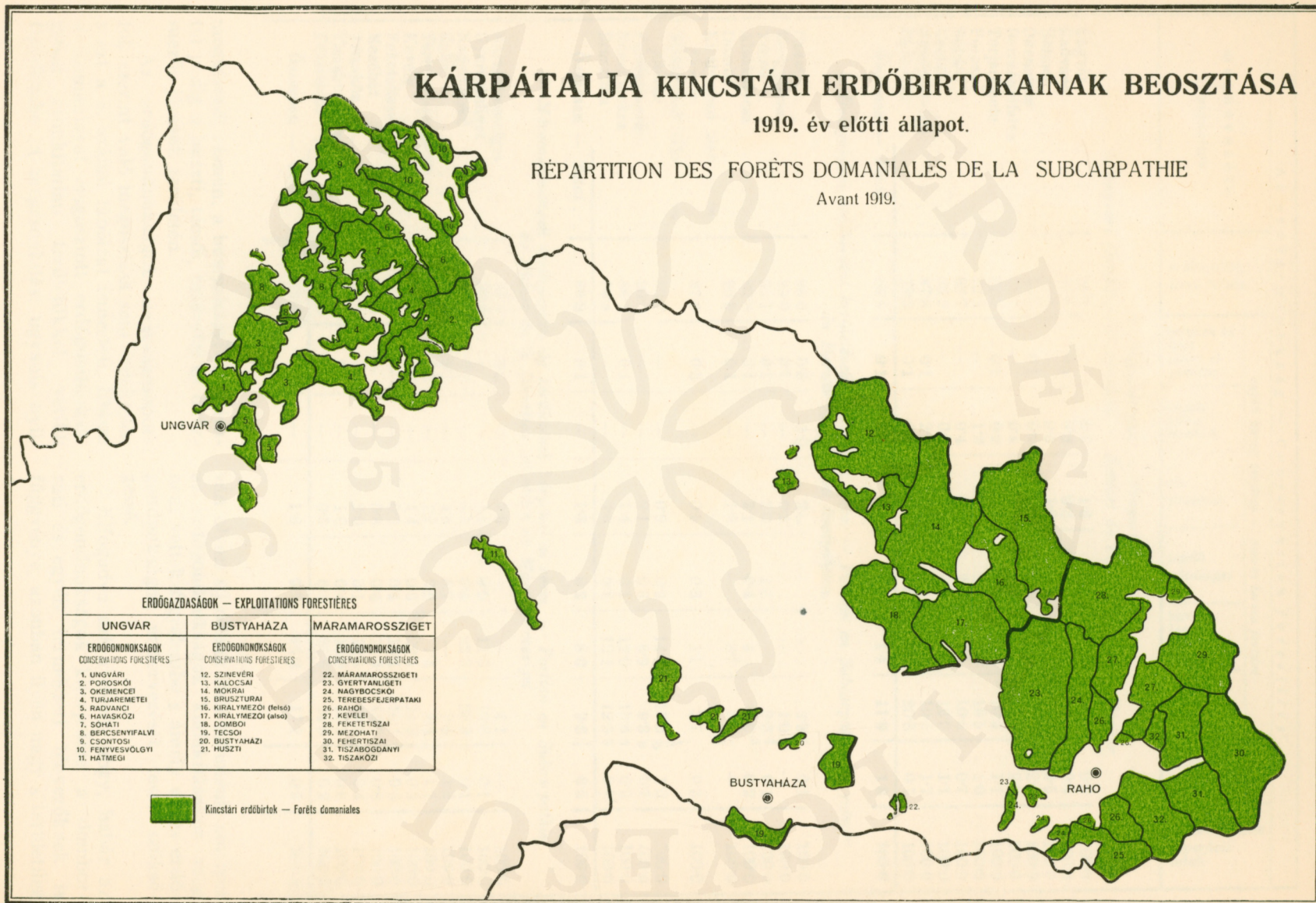
 Kincstári erdőbirtok — Forêts domaniales

KÁRPÁTALJA KINCSTÁRI ERDŐBIRTOKAINAK BEOSZTÁSA

1919. év előtti állapot.

RÉPARTITION DES FORÊTS DOMANIALES DE LA SUBCARPATHIE

Avant 1919.

ERDŐGAZDASÁGOK — EXPLOITATIONS FORESTIÈRES		
UNGVAR	BUSTYAHÁZA	MARAMAROSSZIGET
ERDŐGONNOKSÁGOK CONSERVATIONS FORESTIÈRES	ERDŐGONNOKSÁGOK CONSERVATIONS FORESTIÈRES	ERDŐGONNOKSÁGOK CONSERVATIONS FORESTIÈRES
1. UNGVÁRI 2. POROSKÓI 3. OKEMENCEI 4. TURJÁRÉMETEI 5. RADVÁNCI 6. HAVÁSHÓZI 7. SÓHÁTI 8. BERCSENYIFALVI 9. CSONTÓSI 10. FÉRFYVESVÖLGYI 11. HÁTMEGI	12. SZINEVÉRI 13. KALOCSAI 14. MOKRAI 15. BRUSZTURAI 16. KIRÁLYMEZŐI (felső) 17. KIRÁLYMEZŐI (alsó) 18. DOMBOI 19. TECSOI 20. BUSTYAHÁZI 21. HÚSZTI	22. MÁRAMAROSSZIGETI 23. GYERTYANLIGETI 24. NAGYBOCSKÓI 25. TEREBESFEJERPATAKI 26. RAHÓI 27. KEVELEI 28. FEKETETISZAI 29. MEZOHÁTI 30. FEHERTISZAI 31. TISZABOGDÁNYI 32. TISZAKÖZI

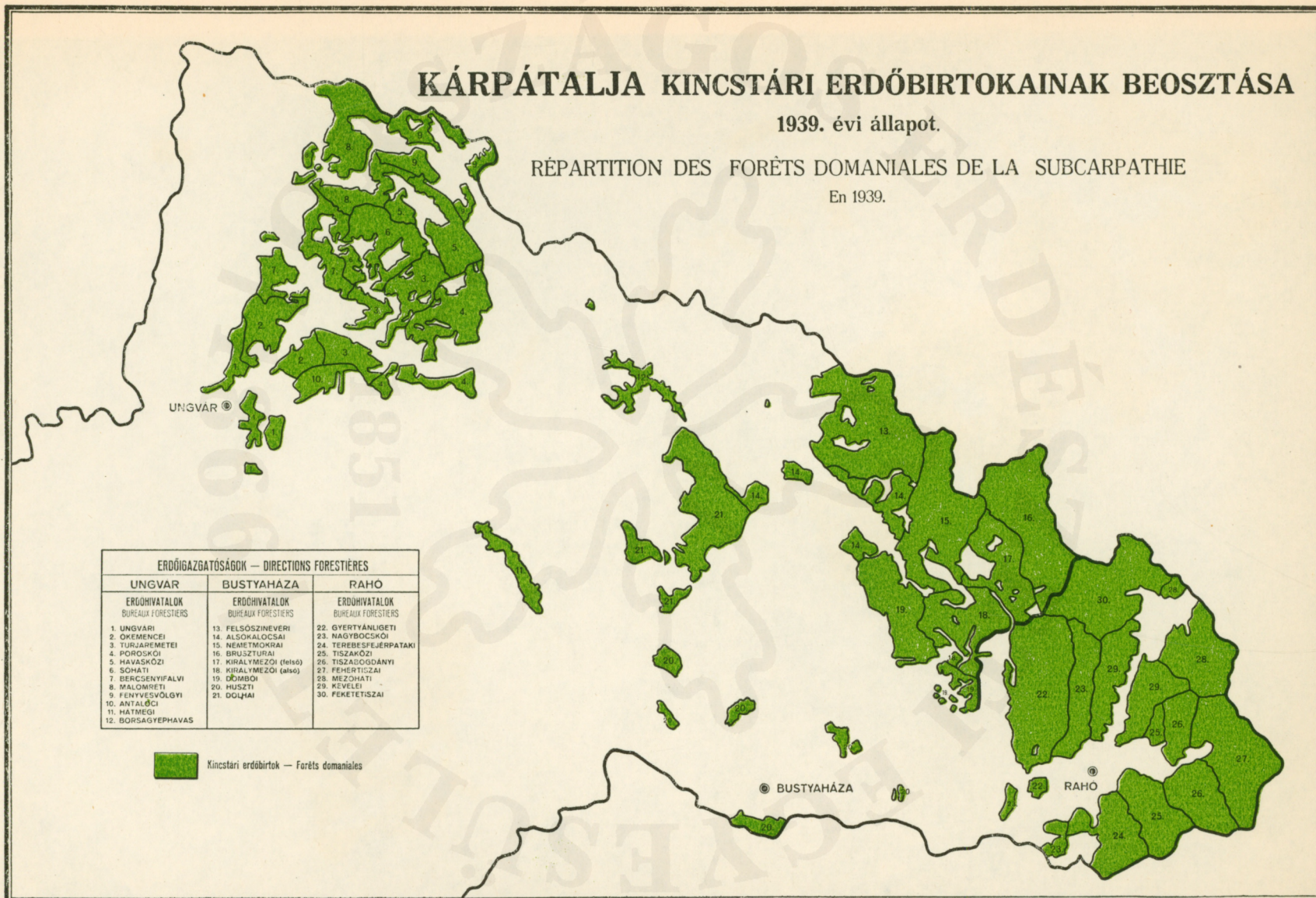
 Kincstári erdőbirtok — Forêts domaniales

KÁRPÁTALJA KINCSTÁRI ERDŐBIRTOKAINAK BEOSZTÁSA

1939. évi állapot.

RÉPARTITION DES FORÊTS DOMANIALES DE LA SUBCARPATHIE

En 1939.

ERDŐIGAZGATÓSÁGOK — DIRECTIONS FORESTIÈRES		
UNGVAR	BUSTYAHÁZA	RAHO
ERDŐHIVATALOK BUREAUX FORESTIERS	ERDŐHIVATALOK BUREAUX FORESTIERS	ERDŐHIVATALOK BUREAUX FORESTIERS
1. UNGVÁRI	13. FELSZŐZINEVÉRI	22. GYERTYÁNLOGETI
2. OKEMENCEI	14. ALSÓALÓCSAI	23. NAGYBŐCSŐI
3. TURJAFEMETEI	15. NEMETKÖZAI	24. TEREBESFEJÉRPATAKI
4. POROSKŐI	16. BRUSZTURAI	25. TISZAKÖZI
5. HAVASKÖZI	17. KIRÁLYMEZŐI (1896)	26. TISZACSDÁNYI
6. SÓHATI	18. KIRÁLYMEZŐI (1896)	27. FEHÉRTICZAI
7. BERCSENYIFALVI	19. ÖDMŐI	28. MEZŐHATI
8. MALOMRETI	20. HUSZTI	29. KEVELEI
9. FENYVESVÖLGYI	21. DOJHAI	30. FEKETETISZAI
10. ANTALÓCI		
11. HÁTMEGI		
12. BORSÁGYEPHAVAS		

 Kincstári erdőbirtok — Forêts domaniales

WAGNER KÁROLY ERDÉSZETI MŰVEI
Tudományos Művek Tárának 11. kötetének 1. füzeteként
1851
/ 1866 /

Az erdőgondnokság — Conservation forestière

megnevezése <i>Désignation</i>	erdőterület <i>terre boisée</i>	egyéb termő területe — <i>autres terres fertiles</i>						nem termő területe <i>terre impro- ductive</i>	összes terület <i>superficie totale</i>
		beltelék és kert <i>cours et jardins</i>	szántó terres <i>arables</i>	rét <i>prairies</i>	legelő <i>pâturages</i>	havasi legelő <i>pâturages alpins</i>	összesen <i>total</i>		
B) Százalékban. — Proportion %.									
1. Ungvári főerdőhivatal kerülete. — Ressort de l'Office forestier d'Ungvár.									
Ungvár	96·9	—	0·6	1·8	0·4	—	2·8	0·3	100·0
Radvác	91·4	0·1	0·3	0·3	7·5	—	8·2	0·4	100·0
Hátmeg	96·9	—	0·6	1·0	1·0	—	2·6	0·5	100·0
Ókemence	90·7	0·1	0·9	4·1	1·6	—	6·7	2·6	100·0
Bercsényifalva	82·1	—	0·4	10·4	4·2	—	15·0	2·9	100·0
Turjaremete	88·5	0·1	0·2	3·5	4·6	2·0	10·4	1·1	100·0
Poroskő	82·5	—	1·2	6·3	2·3	6·7	16·5	1·0	100·0
Sóhát	88·7	—	0·4	6·4	3·8	—	10·6	0·7	100·0
Csontos	86·9	—	0·2	7·9	3·9	—	12·0	1·1	100·0
Fenyvesölgy	87·8	0·1	2·7	7·3	0·4	—	10·5	1·7	100·0
Havasköz	78·5	0·1	0·2	12·0	5·5	3·0	20·8	0·7	100·0
Összesen — Total . . .	86·8	0·1	0·7	6·3	3·4	1·4	11·9	1·3	100·0
2. Bustyaházi erdőhivatal kerületének kárpátaljai része. — Portion en Subcarpathie du ressort du Bureau forestier de Bustyaháza.									
Huszt	96·0	0·3	1·0	2·6	—	—	3·9	0·1	100·0
Bustyaháza	99·0	0·1	—	0·9	—	—	1·0	—	100·0
Técső	96·1	0·1	—	2·3	1·4	—	3·8	0·1	100·0
Alsókalocsa	92·8	0·1	—	2·1	0·4	4·4	7·0	0·2	100·0
Dombó	90·8	0·1	—	1·0	—	8·1	9·2	—	100·0
Királymező alsó — <i>in- férieur</i>	97·0	0·3	—	0·5	0·3	1·6	2·7	0·3	100·0
Királymező felső — <i>su- périeure</i>	83·7	—	—	0·9	0·2	14·2	15·3	1·0	100·0
Felsőszinevér	90·0	—	—	2·1	0·3	6·9	9·3	0·7	100·0
Németmokra	86·1	0·1	—	1·4	0·1	12·0	13·6	0·3	100·0
Brusztura	86·4	—	—	0·6	0·2	12·1	12·9	0·7	100·0
Összesen — Total . . .	89·9	0·1	—	1·3	0·2	8·0	9·6	0·5	100·0
3. Máramaroszi erdőgazgatóság kerületének kárpátaljai része. — Portion en Subcarpathie du ressort de la Direction forestière de Máramarosziget.									
Máramarosziget	95·9	0·5	—	3·6	—	—	4·1	—	100·0
Gyertyánliget	86·3	—	—	1·1	0·9	11·6	13·6	0·1	100·0
Nagybocskó	71·0	0·1	—	6·1	0·4	22·3	28·9	0·1	100·0
Rahó	88·7	0·1	—	3·6	5·7	—	9·4	1·9	100·0
Terebesfejrpaták	89·5	0·1	—	1·7	0·2	7·4	9·4	1·1	100·0
Kevele	74·9	0·1	—	1·4	0·6	22·1	24·2	0·9	100·0
Feketetisza	83·3	—	—	0·3	0·4	15·4	16·1	0·6	100·0
Mezőhát	86·5	—	—	0·8	0·4	11·5	12·7	0·8	100·0
Tiszaköz	85·1	—	—	2·0	0·1	12·4	14·5	0·4	100·0
Tisزابogdány	81·9	0·1	—	1·0	0·4	16·0	17·5	0·6	100·0
Fehértisza	75·3	—	—	0·5	0·4	23·6	24·5	0·2	100·0
Összesen — Total . . .	81·8	0·1	—	1·6	0·7	15·3	17·7	0·5	100·0

megmaradt részein, a bustyaházi erdőhivatal pedig a huszti, técsői, taracvizi és ökörmezői járások területén.

Az erdőgondnokságok nagyságcsoportok szerint való megoszlása sem érdektelen s ezt a 4. számú táblázat ismerteti. Ebben a Romániával megosztott erdőgondnokságokat csonkítatlan területükkel vettük figyelembe. A megcsonkítást ugyanis nyil-

ván olyan új oknak kell tekinteni, amelyet az erdőgondnokságok kialakításakor még nem vettek figyelembe s amely egyes erdőgondnokságok átszervezését teszi szükségessé.

Elfogadva azt a tételt, hogy, habár az erdőgondnokságok kiterjedése a domborzati és egyéb természeti tényezőknek is függvénye, azonban ilyen nagy s területileg

3. A megcsonkított — részben Romániába kebeleztetett — kincstári erdőgondnokságok Kárpát-alján 1918-ban.

Conservations forestières subcarpathiques en 1918, partagées entre la Hongrie et la Roumanie.

Az erdőgondnokság — <i>Conservation forestière</i>				
megnevezése — <i>désignation</i>	kiterjedése <i>Superficie</i>	területéből a <i>Portion attribuée</i>		
		magyar à la Hongrie	román à la Roumanie	állam területén van
A) kat. holdakban — <i>arp. cad.</i>				
Técsői	9.874·2	7.409·6	2.464·6	
Máramarosszigeti	1.881·7	1.381·1	500·6	
Terebesfejrpataki	14.852·1	11.083·8	3.768·3	
Nagybocskói	21.651·3	21.224·9	426·4	
B) százalékban — <i>proportion %</i>				
Técsői	100·0	75·0	25·0	
Máramarosszigeti	100·0	73·4	26·6	
Terebesfejrpataki	100·0	74·6	25·4	
Nagybocskói	100·0	98·0	2·0	

jórészt összefüggő uradalmakban a nagyságkategóriák kialakítására az adottságokon belül is számos lehetőség kínálkozott: így arra elsősorban mégis csak az erdészeti kormányzat folytatott gazdaságpolitikája nyomta rá bélyegét.

Vessük csak egybe a 4. sz. táblázat adatait a térképmelléklettel s tisztán rajzolódik elénk az a szabályszerű alakulás, hogy 10.000 kat. holdnál kisebb erdőgondnokságokat a magyar erdészeti régi jó világban a kárpátaljai kincstári mammut-uradalmaknak csak szórványain szervezett meg, azokon a kisebb birtoktesteken, amelyek saját tulajdonban álló más részekkel nem függetek össze s azoktól annyira távol is feküdtek, hogy kezelési egységgé nem voltak célszerűen összefoglalhatók. Ellenben a nagy összefüggő részekben, ahol osztóvonalakat kellett a térképekbe rajzolni s több kezelési egységet kialakítani, inkább 20.000 kat. holdnál nagyobb erdőgondnokságok jöttek létre, mint ennél kisebbek, kiváltképpen a bustyaházai és a máramarosszigeti (rahói) erdőgazdaság területén. Őt erdőgondnokság kiterjedése még a 30.000 kat. holdat is meghaladta s ezek mind máramarosmegyei részekben vannak. Az ungvári főerdőhivatalnál valamivel előnyösebb volt a helyzet s az erdőgondnokságok többsége a tizenöt-és húszezer kat. hold közé esett.

A mai belterjes erdőgazdálkodás mellett, amikor már nem engedjük a faanyag egy jelentékeny részét az erdőn elkorhanni,

elképzeltetlen lenne ekkora kezelési egységeknek kialakítása.

A trianoni Csonka-Magyarországon például a kincstári erdőgondnokságok összterületének átlaga 6.011·8 kat. hold, szemben a kárpátaljai kincstári erdőgondnokságokra adódó 19.652·5 kat. hold területátlaggal, amelynek kiszámításakor a csonkított erdőgondnokságokat egész területükkel vettük számításba.

Igaz viszont, hogy Kárpátalján ilyen nagy mértékben nem lehet lemenni a gondnoksági területekkel. Ennek ellenére van a vidék magashegységi jellege, nagy távolságok a fogyasztó piactól, úttól, vasúttól, a lakott helyek ritkasága és nagy távolsága egymástól, kiváltképpen pedig az, hogy különösen Máramarosban egy-egy völgy, az oda lejtő hegyoldalakkal, amely kezelési szempontból tovább már alig tagolható, tíz és tíz kilométereken nyúlik át és területe egymagában is meghaladja a tízezer kataszteri holdat.

Mégis meg kell állapítanunk, hogy az erdőgondnokság nagyságkategóriák célszerűbb kialakítása terén, — tekintve, hogy a cseh uralom alatt sem történt ebben semmi haladás — a többtermelés érdekében még sok lesz a tennivalónk.

Hogy tennivaló van, azt jobban mi sem

4. A kincstári erdőgondnokságok számszerű megoszlása az egyes nagyságcsoportokon belül Kárpátalján 1918-ban.

Catégories de grandeur des conservations forestières de Subcarpathie en 1918.

Erdőgondnokság, nagyságcsoportok <i>Catégorie de grandeur</i>	Erdőgondnokságok száma <i>Nombre des conservations dans le ressort du service forestier de</i>			
	az ungvári <i>Ungvár</i>	a bustyaházai <i>Bustyaháza</i>	a töredék máramarosszigeti <i>Máramarossziget (fragm.)</i>	Kárpátalján összesen <i>Total</i>
	erdőhatóság területén			
5.000 k. h.-nál kisebb területtel <i>Moins de 5.000 arpents cad.</i>				
	1	1	1	3
5.000—10.000	1	2	—	3
10.000—15.000	1	1	2	4
15.000—20.000	5	1	1	7
20.000—25.000	—	1	3	4
25.000—30.000	3	1	2	6
30.000 k. h.-on fölüli területtel <i>Plus de 30.000 arpents cad.</i>				
	—	3	2	5
Összesen — Total	11	10	11	32

bizonyítja, mint, hogy amilyen szerencsésen arányos a kincstári erdők megoszlása a három uradalom, az ungvári, bustyaházai és rahói között, mindegyiknek kerülétébe megközelítően $\frac{1}{3}$ -a tartozván az erdőterületeknek, annyira nem állapítható meg ez az arányosság az erdőgondnokságok közötti tagozódás tekintetében. Az egészen kis területű erdőgondnokságok mellett egészen nagyok sorakoznak s ez arra mutat, hogy a kérdés még forrásban van, hogy ezen a téren még nem alakult ki a végleges állapot.¹⁾

Térjünk vissza most a 2. számú táblázatra, mert ennek a havasi legelők megoszlását feltüntető számoszlopa különösen érdemes a fokozottabb figyelemre. Azonnal szembetűnik, hogy az ungvári uradalomban csupán három erdőgondnokság részesedik gyephavasokból, Bustyaházán viszont csak három van, amely nem részesedik. A rahói birtoknál viszont a jelentéktelen máramarosszigeti erdőgondnokság még jelentéktelenebb magyarországi töredékének leszámításával, minden erdőgondnoksághoz tartozott havasi legelő.

Mivel azért nem volt havasi legelő az egyes számbavett erdőgondnokságok területén, mert nem érnek fel a havasok övezetéig, megállapíthatjuk, hogy az ungvári uradalomnak csak három kezelési egysége tartozik a magashegységi erdőgazdaságok közé, a többi elő- és középhegységi jelleget mutat. A bustyaházainak már nagyrésze s a rahói csaknem teljesen magashegységi erdőgazdaság.

Bedő Albert dr. 1896-ban megjelent ötkötetes nagy művében „A magyar Állam erdőségeinek gazdasági és kereskedelmi leírása“ III. kötetében az Északkeleti Kárpátokon elterülő kincstári erdők megoszlását a tengerszint feletti magasság övezetei szerint az itt közölt 5. számú táblázatban foglalt számadatokkal jellemzi.

Az uradalmak akkori területe nem egészen azonos a maival, részben a Romániához történt átcsatolások, részben az egyéb azóta beállott területszaporodások és apadások miatt s így az összehasonlításra a táblázat csak nagyjából használható. De tételezzük fel, hogy az 1918. évi területnek ebbeli vonásai nem tértek el lényegesen a milléniumitól. Kár, hogy az ismertetés a

¹⁾ A kérdést legújabbán az 1939. évi július hó 26-án kiadott 112,891. II. 1. számú földművelésügyi miniszteri rendelet megoldotta és a kárpátaljai kincstári erdőkezelési egységek számát 44-re szaporította.

600 méteren felül levő erdőterületet tovább már nem tagolja. Még így is meggyőzően tárul elénk az a kép, hogy amint északnyugatról délkelet felé haladunk az ungvári uradalomból a bustyaházain át a rahói felé, azonképpen válik a kincstári erdőség is mindinkább magashegységivé s aképpen tűnnek el a síkvidéki, dombvidéki és előhegységi erdők mögöttünk a messzeségek távolába.

A békebeli Magyarország összes kincstári erdeivel való összehasonlítás lehetőségét ad nekünk annak megállapítására is, hogy míg az összes kincstári erdőknek csak $\frac{2}{3}$ -a volt a 600 méternél magasabban elterülő erdő, addig a kárpátaljainak $\frac{3}{4}$ része; nemkevésbé, hogy amennyivel több erdő tartozott aránylag a kincstári erdők közül Kárpátalján a 600 méteren fölül erdők övezetébe, az a többlet kisebb arányban a 200—600 méter közötti s nagyobb mértékben a 200 méteren aluli erdők sorából hiányzott. Ezek igen örvendetes számadatok s arról beszélnek, hogy a kárpátaljai hazatért kincstári erdeink még az integer Magyarország keretei között is aránylag inkább voltak közép- és magashegységi erdők, mint az összefoglalt többi kincstári erdőségek.

E kitérés után érdemes még visszatérni a 2. számú táblázatra s annak viszonyszámsorai között magyarázatot keresni arra a már eddig is feltűnt jelenségre, hogy az erdőterület aránya az összterülethez képest miért mutat az egyes erdőgondnokságokon belül olyan nagy változásokat: miért ingadozik 78·5% és 99·0% között?

Hogy ennek az alakulásnak menetére és okára világosságot derítsünk, vessük össze az erdőgondnoksági beosztásnak itt közölt térképét egy topográfiai térképpel.

Ezáltal meg tudjuk állapítani, hogy az ungvári főerdőhivatal ungvári, radvánci és hátmegi erdőgondnokságainak, nemkevésbé a bustyaházai birtok huszti, bustyaházai és técsői erdőgondnokságainak és a máramarosszigeti erdőgondnokság magyarországi maradékának termőhelye sík és dombvidék s hogy ezek az erdőgondnokságok a nagy magyar Alföld felől, uradalmaink peremén kerülnek el. A művelési ág szerinti megoszlás tekintetében a 2. táblázatból mindjárt azt is kiolvashatjuk, hogy ezek azok az erdőgondnokságok, amelyekben magas az erdőterület aránya s mind az egyéb termő, mind a terméketlen területek térfoglalása jelentéktelen.

Tovább menve az országhatárok irá-

5. A kincstári erdők százalékos megoszlása az integer Magyarországon és Kárpátalján a tengerszint feletti magasság övezetei szerint 1896-ban.

Proportion des forêts domaniales aux diverses altitudes dans l'ancienne Hongrie et la Subcarpathie en 1896.

Tengerszint feletti magassági övezetek <i>Zone d'altitude</i>	Ungvári főerdőhivatal <i>Office forestier d'Ungvár</i>	Bustyaházai erdőhivatal <i>Bureau forestier de Bustyaháza</i>	Máramaros-szigeti erdőgazdagság — <i>Direction forestière de Máramarossziget</i>	Északkeleti kárpátok — <i>Carpathes du Nord-Est</i>	Integer Magyarországon — <i>Hongrie d'avant-guerre</i>
	területéből az egyes magassági övezetekbe esett %-ban <i>entre les zones d'altitude (%)</i>				
200 méteren alúl — <i>Moins de 200 mètres</i>	5.4	—	—	1.6	7.8
200—600 méter között — <i>Entre 200 et 600 mètres</i>	65.8	8.4	3.5	23.1	26.1
600 méteren felül — <i>Plus de 600 mètres</i>	28.8	91.6	96.5	75.3	66.1
Összesen — Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

nyában a hegység belseje felé, jellegzetes az ungvári főerdőhivatalhoz tartozó óke-mencei, bercsényifalvai és turjaremetei erdőgazdagságok területének megoszlása. Ezek a gazdasági egységeink többé-kevésbé a Kárpátok belső andezit-vulkánjain terültek el.

Kisebb már az erdőterület aránya bennük, mint az előbbieken, mert nő az egyéb terményekhez tartozó rétek és legelők előfordulása. Legjellemzőbb azonban, hogy a terméketlen területek az összes erdőgazdagságok között a legnagyobb mértékben ezekben jönnek elő, a vulkánikus hegység sziklásabb természete szerint.

A kristályos palán települt terebesfejpataki erdőgazdagság kivételével a többi a még fel nem soroltak közül a kárpáti homokkő övezetébe tartozik. Ezekre jellemző a sok erdőgazdasághoz tartozó egyéb termékeny és kevés terméketlen terület. S minél inkább megyünk a magashegységi erdőgazdagságok közé, amilyen az ungvári kerületben a havasközi, a bustyaházai és királymezei felső, németmokrai és bruszturai, a rahóiban pedig a nagybocskói, kevelei, feketetiszai, tiszabogdányi és fehértiszai, annál több aránylag és szám szerint véve is a nem erdő művelésbe tar-

tozó terület, legyen az legelő, rét, de leginkább havasi legelő.

Fontos része a kincstári erdők területi statisztikájának a gazdasági osztályok rendeltetészerű megoszlásának vizsgálata. Erről a 6. és 7. számú táblázatban kíséreljük meg szemléltető összefoglalást nyújtani.

Az erdőnek nem minden esetben fatermelés a célja és rendeltetése. Törvényes korlátozások, vagy egyéb megfontolások alapján más rendeltetés is előtérbe jöhet, nem ritkán uralkodóvá válhat s a terméztől fogva rendelt célnak, a fatermelésnek háttérbe kell szorulnia, sőt el kell tűnnie.

Magas hegyek kőgörgetegein, havasok felső részén, hegytetőkön és gerinceken, meredek hegyoldalokon és ezek lejtőin területek el és hegyomlások, kő- vagy hógörgöttek és vízmosságok támadásának és terjedésének megakadályozására, más területek termőképességének, közlekedési utak biztonságának megővésére, szélvészeken rombolásának megelőzésére szolgáltak az 1935. évi augusztus elsejéig hatályban volt 1879:XXXI. tc. szavai szerint a véderdők.

Ezekből azokat, amelyek az erdőtenyészet felső határán, a már bokorra törpülő fák birodalmában vannak, havasi, havas alatti véderdőknek nevezzük.

A véderdők használatát a törvény rendelkezései szerint erősen korlátozott. A kárpátaljai kincstári véderdők, mint a továbbiakban még látni fogjuk, úgyszólván teljesen üzemen kívül voltak.

Egyes jellegzetesen szép kincstári erdőt, amelyek őseredeti természetességükben állottak még fenn, sohasem láttak fejszét, fűrész és mint igazi őserdőt, természetbaráti és tudományos érdekből célszerűnek látszott az utókor számára fenntartani, már több évtizeddel ezelőtt őserdő rezervációkká jelölték ki és mint ilyeneket, üzemen kívül helyeztek.

Más erdőt Erzsébet királyné, ismét másokat a millénium emlékének szenteltek Kárpátalján és jelölték ki arra, hogy érdekes és szép fákkal betelepítsék és állandó változatlan állapotban fenntartsák.

Az őserdő rezervációk a természeti, az utóbbiak a történelmi emlékerdők.

Voltak erdők, amelyeket üzemen kívül helyeztek, mert úrbéri vagy más birtokrendezés alatt állottak.

Mindezeknek az erdőknek véglegesen, vagy átmenetileg nem volt erdőgazdasági

6. Kárpátaljai kincstári erdőbirtokok a gazdasági osztályok rendeltetése szerinti részletezésben az 1918. évi állapot szerint.

Classes de culture des forêts domaniales de Subcarpathie suivant l'état de 1918.

A gazdasági osztályok — Classes de culture										
rendeltetésszerű megjelölése <i>Désignation</i>	száma <i>nombre</i>	erdő- területe <i>surface boisée</i>	egyéb termő területe — <i>autres terres fertiles</i>						nem termő területe <i>surface improd.</i>	összes területe <i>total</i>
			beltelek és kert <i>cours et jardins</i>	szántó <i>terres arables</i>	rét <i>prairies</i>	legelő <i>pâtu- rages</i>	havasi legelő <i>pâtu- rages alpins</i>	össz- szesen <i>total</i>		
I. Ungvári főerdőhivatal kerülete — Ressort de l'Office forestier d'Ungvár.										
A) <i>Kat. holdakban — arpents cadastraux</i>										
Havasi véderdők — <i>Forêts de protection alpines</i> . . .	5	1.603·7	31·7	53·0	49·9	131·4	2.763·3	3.029·3	384·7	5.017·7
Egyéb véderdők — <i>Autres forêts de protection</i> . . .	3	199·5	29·2	22·5	12·1	13·0	—	76·8	506·9	783·2
Természeti és történelmi emlékerdők — <i>Parcs nationaux</i>	4	667·4	22·5	15·7	10·0	29·2	—	77·4	261·6	1.006·4
Legelőerdők — <i>Pâturages sous bois</i>	2	1.651·5	9·5	—	700·5	937·5	—	1.647·5	291·0	3.590·0
Üzemen kívül — <i>Non exploitées</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rendes üzemi erdők — <i>En exploitation normale</i> . . .	13	161.270·3	21·1	1.286·0	11.174·9	5.359·6	—	17.841·6	1.035·0	180.146·9
Összesen — Total . . .	27	165.392·4	114·0	1.377·2	11.947·4	6.470·7	2.763·3	22.672·6	2.479·2	190.544·2
B) <i>A művelési ágak %-ában — Proportion % des branches de culture</i>										
Havasi véderdők — <i>Forêts de protection alpines</i> . . .	18·5	1·0	27·8	3·8	0·4	2·0	100·0	13·3	15·5	2·7
Egyéb véderdők — <i>Autres forêts de protection</i> . . .	11·1	0·1	25·6	1·7	0·1	0·2	—	0·3	20·4	0·4
Természeti és történelmi emlékerdők — <i>Parcs nationaux</i>	14·8	0·4	19·8	1·2	0·1	0·4	—	0·3	10·6	0·5
Legelőerdők — <i>Pâturages sous bois</i>	7·4	1·0	8·3	—	5·9	14·6	—	7·3	11·8	1·9
Üzemen kívül — <i>Non exploitées</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rendes üzemi erdők — <i>En exploitation normale</i> . . .	48·2	97·5	18·5	93·3	93·5	82·8	—	78·8	41·7	94·5
Összesen — Total . . .	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0
C) <i>Az összterület %-ában — Proportion % de la superficie totale</i>										
Havasi véderdők — <i>Forêts de protection alpines</i> . . .	—	31·9	0·6	1·1	1·0	2·6	55·1	60·4	7·7	100·0
Egyéb véderdők — <i>Autres forêts de protection</i> . . .	—	25·5	3·7	2·9	1·5	1·7	—	9·8	64·7	100·0
Természeti és történelmi emlékerdők — <i>Parcs nationaux</i>	—	66·3	2·2	1·6	1·0	2·9	—	7·7	26·0	100·0
Legelőerdők — <i>Pâturages sous bois</i>	—	46·0	0·3	—	19·5	26·1	—	45·9	8·1	100·0
Üzemen kívül — <i>Non exploitées</i>	—	89·5	—	0·7	6·2	3·0	—	9·9	0·6	100·0
Rendes üzemi erdők — <i>En exploitation normale</i> . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen — Total . . .	—	86·8	0·1	0·7	6·3	3·4	1·4	11·9	1·3	100·0
II. Bustyaházi erdőhivatal kerületének kárpátaljai része										
<i>Portion subcarpathique du ressort du Bureau forestier de Bustyaháza</i>										
A) <i>Kat. holdakban. — arpents cadastraux</i>										
Havasi véderdők — <i>Forêts de protection alpines</i> . . .	9	20.933·3	0·3	—	112·7	6·6	14.512·9	14.632·5	93·7	35.659·5
Egyéb véderdők — <i>Autres forêts de protection</i> . . .	1	6·2	—	—	—	—	—	—	—	6·2

A gazdasági osztályok — Classes de culture										
rendeltetés-szerű megjelölése <i>Désignation</i>	száma <i>nombre</i>	erdő- területe <i>surface boisée</i>	egyéb termő területe — <i>autres terres fertiles</i>						nem termő területe <i>surface improd.</i>	összes területe <i>total</i>
			beltelék és kert <i>cours et jardins</i>	szántó <i>terres arables</i>	rét <i>prairies</i>	legelő <i>pâtu- rages</i>	havasi legelő <i>pâtura- ges alpins</i>	öss- zesesen <i>total</i>		
Természeti és történelmi emlékerdők — <i>Parcs nationaux</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Legelőerdők — <i>Pâturages sous bois</i>	1	300.6	—	—	8.9	—	—	8.9	—	309.5
Üzemen kívül — <i>Non exploitées</i>	2	24.426.7	—	—	—	—	1.603.0	1.603.0	—	26.029.7
Rendes üzemi erdők — <i>En exploitation normale</i>	17	135.083.2	174.5	76.3	2.472.5	475.8	11.9	3.211.0	808.2	139.102.4
Összesen — Total	30	180.750.0	174.8	76.3	2.594.1	482.4	16.127.8	19.455.4	901.9	201.107.3
B) A művelési ágak %-ában — <i>Proportion % des branches de culture</i>										
Havasi véderdők — <i>Forêts de protection alpines</i>	30.0	11.6	0.2	—	4.3	1.4	90.0	75.2	10.4	17.7
Egyéb véderdők — <i>Autres forêts de protection</i>	3.3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Legelőerdők — <i>Pâturages sous bois</i>	3.3	0.2	—	—	0.4	—	—	—	—	0.2
Üzemen kívül — <i>Non exploitées</i>	6.7	13.5	—	—	—	—	9.9	8.3	—	12.9
Rendes üzemi erdők — <i>En exploitation normale</i>	56.7	74.7	99.8	100.0	95.3	98.6	0.1	16.5	89.6	69.2
Összesen — Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
C) Az összterület %-ában — <i>Proportion % de la superficie totale</i>										
Havasi véderdők — <i>Forêts de protection alpines</i>	—	58.7	—	—	0.3	—	40.7	41.0	0.3	100.0
Egyéb véderdők — <i>Autres forêts de protection</i>	—	100.0	—	—	—	—	—	—	—	100.0
Legelőerdők — <i>Pâturages sous bois</i>	—	97.1	—	—	2.9	—	—	2.9	—	100.0
Üzemen kívül — <i>Non exploitées</i>	—	93.8	—	—	—	—	6.2	6.2	—	100.0
Rendes üzemi erdők — <i>En exploitation normale</i>	—	97.1	0.1	0.1	1.8	0.3	—	2.3	0.6	100.0
Összesen — Total	—	89.8	0.1	—	1.3	0.2	8.1	9.7	0.5	100.0
III. Máramarosszigeti erdőigazgatóság kárpátaljai része										
<i>Portion subcarpathique du ressort de la Direction forestière de Máramarossziget</i>										
A) <i>Kat. holdakban: — arpents cadastraux</i>										
Havasi véderdők — <i>Forêts de protection alpines</i>	13	16.126.7	13.3	8.2	61.4	86.8	35.079.3	35.249.0	13.8	51.389.5
Természeti és történelmi emlékerdők — <i>Parcs nationaux</i>	1	385.6	2.8	1.2	0.8	4.0	—	8.8	0.2	394.6
Rendes üzemi erdők — <i>En exploitation normale</i>	20	171.672.6	99.4	19.1	3.672.9	1.592.7	—	5.384.1	1.226.5	178.283.2
Összesen — Total	34	188.184.9	115.5	28.5	3.735.1	1.683.5	35.079.3	40.641.9	1.240.5	230.067.3
B) <i>A művelési ágak %-ában — Proportion % des branches de culture</i>										
Havasi véderdők — <i>Forêts de protection alpines</i>	38.2	8.6	11.5	28.8	1.6	5.2	100.0	86.7	1.1	22.3
Természeti és történelmi emlékerdők — <i>Parcs nationaux</i>	3.0	0.2	2.4	4.2	—	0.2	—	—	—	0.2
Rendes üzemi erdők — <i>En exploitation normale</i>	58.8	91.2	86.1	67.0	98.4	94.6	—	13.3	98.9	77.5
Összesen — Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

A gazdasági osztályok — Classes de culture										
rendeltetésszerű megjelölése <i>Désignation</i>	száma <i>nombre</i>	erdő- területe <i>surface boisée</i>	egyéb termő területe — <i>autres terres fertiles</i>					nem termő területe <i>surface improd.</i>	összes területe <i>total</i>	
			beltelék és kert cours et jardins	szántó terres arables	rét <i>prairies</i>	legelő pátu- rages	havasi legelő pátura- ges alpins			össz- szesen total
C) Az összterület %-ában — <i>Proportion % de la superficie totale</i>										
Havasi véderdők — <i>Forêts de protection alpines</i>	—	31.4	—	—	0.1	0.2	68.3	68.6	—	100.0
Természeti és történelmi emlékerdők — <i>Parcs nationaux</i>	—	97.7	0.7	0.3	0.2	1.0	—	2.2	0.1	100.0
Rendes üzemű erdők — <i>En exploitation normale</i>	—	96.3	0.1	—	2.0	0.9	—	3.0	0.7	100.0
Összesen — Total	—	81.8	0.1	—	1.6	0.7	15.3	17.7	0.5	100.0
Kárpátaljai kincstári erdők összesen. — Total des forêts domaniales de Subcarpathie										
A) <i>Kat. holdakban: — arpents cadastraux</i>										
Havasi véderdők — <i>Forêts de protection alpines</i>	27	38.663.7	45.3	61.2	224.0	224.8	52.355.5	52.910.8	492.2	92.066.7
Egyéb véderdők — <i>Autres forêts de protection</i>	4	205.7	29.2	22.5	12.1	13.0	—	76.8	506.9	789.4
Természeti és történelmi emlékerdők — <i>Parcs nationaux</i>	5	1.053.0	25.3	16.9	10.8	33.2	—	86.2	261.8	1.401.0
Legelőerdők — <i>Pâturages sous bois</i>	3	1.952.1	9.5	—	709.4	937.5	—	1.656.4	291.0	3.899.5
Üzemen kívül — <i>Non exploitées</i>	2	24.426.7	—	—	—	—	1.603.0	1.603.0	—	26.029.7
Rendes üzemű erdők — <i>En exploitation normale</i>	49	468.026.1	295.0	1.381.4	17.320.3	7.428.1	11.9	26.436.7	3.069.7	497.532.5
Összesen — Total	90	534.327.3	404.3	1.482.0	18.276.6	8.636.6	53.970.4	82.769.9	4.621.6	621.718.8
B) <i>A művelési ágak %-ában — Proportion % des branches de culture</i>										
Havasi véderdők — <i>Forêts de protection alpines</i>	30.0	7.2	11.2	4.1	1.2	2.6	97.0	63.9	10.6	14.8
Egyéb véderdők — <i>Autres forêts de protection</i>	4.4	—	7.2	1.5	0.1	0.1	—	0.1	11.0	0.1
Természeti és történelmi emlékerdők — <i>Parcs nationaux</i>	5.6	0.2	6.3	1.2	—	0.4	—	0.1	5.7	0.2
Legelőerdők — <i>Pâturages sous bois</i>	3.3	0.4	2.3	—	3.9	10.9	—	2.0	6.3	0.7
Üzemen kívül — <i>Non exploitées</i>	2.2	4.6	—	—	—	—	3.0	1.9	—	4.2
Rendes üzemű erdők — <i>En exploitation normale</i>	54.5	87.6	73.0	93.2	94.8	86.0	—	32.0	66.4	80.0
Összesen — Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
C) <i>Az összterület %-ában — Proportion % de la superficie totale</i>										
Havasi véderdők — <i>Forêts de protection alpines</i>	—	42.0	—	0.1	0.2	0.3	56.9	57.5	0.5	100.0
Egyéb véderdők — <i>Autres forêts de protection</i>	—	26.1	3.7	2.9	1.5	1.6	—	9.7	64.2	100.0
Természeti és történelmi emlékerdők — <i>Parcs nationaux</i>	—	75.1	1.8	1.2	0.8	2.4	—	6.2	18.7	100.0
Legelőerdők — <i>Pâturages sous bois</i>	—	50.1	0.2	—	18.2	24.0	—	42.4	7.5	100.0
Üzemen kívül — <i>Non exploitées</i>	—	93.8	—	—	—	—	6.2	6.2	—	100.0
Rendes üzemű erdők — <i>En exploitation normale</i>	—	94.1	—	0.3	3.5	1.5	—	5.3	0.6	100.0
Összesen — Total	—	85.9	0.1	0.2	2.9	1.4	8.7	13.3	0.8	100.0

rendeltetésük, szemben az erre berendezett rendes üzemű erdőkével.

Külön csoport még a legelőerdők csoportja. Ezeket elsősorban legeltetésre rendezték be s a fahasználat érdekeit alárendelték rajtuk a legeltetés érdekeinek.

Szám szerint a 90 gazdasági osztályból, — ennyi önálló erdőgazdasági egységben folytatták a kárpátaljai kincstári erdőkben az üzemtervszerű gazdálkodást, — 49 volt a rendes erdőgazdasági üzemre berendezett egység, ami 54·5%-os kifejlődést jelent.

7. A kárpátaljai kincstári erdőgondnokságok területe 1918-ban, részletezve a gazdaság rendeltetése szerint.

Superficie des conservations forestières de Subcarpathie, en 1918, suivant la destination des terrains.

Az erdőgondnokság — Conservations forestières							
megnevezése <i>désignation</i>	összes erdőterülete <i>surface boisée</i>	erdőterületéből — dont					
		havasi véderdő <i>forêt de protection alpine</i>	egyéb véderdő <i>autre forêt de protection</i>	természeti és tört. emlékerdő <i>parc national</i>	legelőerdő <i>pâturage sous bois</i>	üzemen kívüli erdő <i>inexploitées</i>	rendes üzemű erdő <i>en exploitation normale</i>
A) Kat. holdakban — Arpents cadastraux.							
<i>1. Ungvári főerdőhivatal kerülete. — Ressort de l'Office forestier d'Ungvár.</i>							
Ungvár	6.153·9	—	—	—	—	—	6.153·9
Radvác	9.830·7	—	—	—	—	—	9.830·7
Hátmege	4.542·2	—	—	—	—	—	4.542·2
Ökemence	17.088·7	—	192·0	—	—	—	16.896·7
Bercsényifalva	15.990·7	—	—	42·3	—	—	15.948·4
Turjaremete	22.378·3	283·2	—	—	—	—	22.095·1
Poroskő	22.058·7	367·7	—	—	—	—	21.691·0
Sóhát ¹⁾	17.090·2	—	7·5	—	—	—	17.082·7
Csontos	22.992·6	70·0	—	598·9	727·3	—	21.596·4
Fenyvesölgy	15.237·4	—	—	26·2	—	—	15.211·2
Havasköz ²⁾	12.029·0	882·8	—	—	924·2	—	10.222·0
Összesen — Total	165.392·4	1.603·7	199·5	667·4	1.651·5	—	161.270·3
<i>2. Bustyaházi erdőhivatal kárpátaljai része. — Bureau forestier de Bustyaháza (Portion subcarpathique).</i>							
Huszt	6.472·9	—	—	—	—	—	6.472·9
Bustyaháza	1.315·5	—	—	—	—	—	1.315·5
Técső	7.119·0	—	—	—	—	—	7.119·0
Alsókalocsa	12.584·3	2.531·1	—	—	—	—	10.053·2
Dombó	22.611·4	1.378·2	6·2	—	—	3.294·4	17.932·6
Királymező alsó — <i>inférieur</i>	26.028·1	256·2	—	—	300·6	21.132·3	4.339·0
Királymező felső — <i>supérieur</i>	14.772·2	2.706·1	—	—	—	—	12.066·1
Felsőszinevér	30.979·8	3.101·4	—	—	—	—	27.878·4
Németmokra	30.166·7	5.788·2	—	—	—	—	24.378·5
Brusztura	28.700·1	5.172·1	—	—	—	—	23.528·0
Összesen — Total	180.750·0	20.933·3	6·2	—	300·6	24.426·7	135.083·2
<i>3. Máramaroszigeti erdőgazgatóság kárpátaljai része. — Direction forestière de Máramarosziget (Portion subcarpathique).</i>							
Máramarosziget	1.325·0	—	—	—	—	—	1.325·0
Gyertyánliget	34.174·0	1.673·6	—	—	—	—	32.500·4
Nagybocskó	15.064·7	2.005·4	—	—	—	—	13.059·3
Rahó	10.393·1	699·5	—	—	—	—	9.693·6
Terebesfejérpatak ³⁾	9.919·3	239·5	—	385·6	—	—	9.294·2
Kevele	16.036·6	2.072·7	—	—	—	—	13.963·9
Feketetisza	25.095·8	1.949·0	—	—	—	—	23.146·8
Mezőhát	17.398·4	915·1	—	—	—	—	16.483·3
Tiszaköz	15.641·8	1.762·9	—	—	—	—	13.878·9
Tiszabogdány	21.360·1	2.184·0	—	—	—	—	19.176·1
Fehértisza	21.776·1	2.625·0	—	—	—	—	19.151·1
Összesen — Total	188.184·9	16.126·7	—	385·6	—	—	171.672·6

¹⁾, ²⁾, ³⁾ L. 2. sz. tábla jegyzetét.

Az erdőgazdálkodás — <i>Conservations forestières</i>							
megnevezése <i>désignation</i>	összes erdőterülete <i>surface boisée</i>	erdőterületéből — <i>dont</i>					
		havasi véderdő <i>forêt de protection alpine</i>	egyéb véderdő <i>autre forêt de protection</i>	természeti és tört. emlékerdő <i>parc national</i>	legelőerdő <i>pâturage sous bois</i>	üzemen kívüli erdő <i>inexploités</i>	rendes üzemi erdő <i>en exploitation normale</i>
B) Százalékban — <i>Proportion %.</i>							
1. Ungvári főerdőhivatal kerülete. — <i>Ressort de l'Office forest. d'Ungvár.</i>							
Ungvár	100·0	—	—	—	—	—	100·0
Radvác	100·0	—	—	—	—	—	100·0
Hátmeg	100·0	—	—	—	—	—	100·0
Ókemenec	100·0	—	1·1	—	—	—	98·9
Bercsényifalva	100·0	—	—	0·3	—	—	99·7
Túrjaremete	100·0	—	—	1·3	—	—	98·7
Poroskő	100·0	1·7	—	—	—	—	98·3
Sóhát	100·0	—	—	—	—	—	100·0
Csontos	100·0	0·3	—	2·6	3·2	—	93·9
Fenyvesvölgy	100·0	—	—	0·2	—	—	99·8
Havasköz	100·0	7·3	—	—	7·7	—	85·0
Összesen — <i>Total</i>	100·0	1·0	0·1	0·4	1·0	—	97·5
2. Bustyaházi erdőhivatal kárpátaljai része. — <i>Bureau forestier de Bustyaháza (Portion subcarpathique).</i>							
Huszt	100·0	—	—	—	—	—	100·0
Bustyaháza	100·0	—	—	—	—	—	100·0
Técső	100·0	—	—	—	—	—	100·0
Alsókalocsa	100·0	20·1	—	—	—	—	79·9
Dombó	100·0	6·1	—	—	—	14·6	79·3
Királymező alsó — <i>inférieur</i>	100·0	1·0	—	—	1·1	81·2	16·7
Királymező felső — <i>supérieur</i>	100·0	18·3	—	—	—	—	81·7
Felsőszinevér	100·0	10·0	—	—	—	—	90·0
Németmokra	100·0	19·2	—	—	—	—	80·8
Brusztura	100·0	18·0	—	—	—	—	82·0
Összesen — <i>Total</i>	100·0	11·6	—	—	0·2	13·5	74·7
3. Máramaroszigeti erdőigazgatóság kárpátaljai része. — <i>Direction forestière de Máramarosziget (Portion subcarpathique).</i>							
Máramarosziget	100·0	—	—	—	—	—	100·0
Gyertyánliget	100·0	4·9	—	—	—	—	95·1
Nagybocskó	100·0	13·3	—	—	—	—	86·7
Rahó	100·0	6·7	—	—	—	—	93·3
Terebesfejrátok	100·0	2·4	—	3·9	—	—	93·7
Kevele	100·0	12·9	—	—	—	—	87·1
Feketetisza	100·0	7·8	—	—	—	—	92·2
Mezőhát	100·0	5·3	—	—	—	—	94·7
Tiszaköz	100·0	11·3	—	—	—	—	88·7
Tiszabogdány	100·0	10·2	—	—	—	—	89·8
Fehértisza	100·0	12·1	—	—	—	—	87·9
Összesen — <i>Total</i>	100·0	8·6	—	0·2	—	—	91·2

30·0%-ot képviselt még a havasi véderdő-gazdasági osztályok száma, ellenben az egyéb véderdők, a természeti és történelmi emlékerdők, üzemen kívüli és legelőerdők előfordulását már sokkal ritkábbnak mondhatjuk, mert ezek a 2·2 és 5·6%, mint szélső határértékek között foglaltak helyet. De a havasi véderdők is sokkal sze-

rényebbekké válnak, amint nem a gazdasági osztályok számszerinti előfordulásának gyakoriságát, hanem az összterületben való részesedését tekintjük. Terület szerint ugyanis a havasi véderdő gazdasági osztályok az összes gazdasági osztályokból 14·8%-kal is beérik. Az egyéb véderdők, természeti és történelmi emlékerdők és le-

gelőerdők aránya, amely együttesen is csak az 1·0%-ot éri el, ugyanakkor ezeknek az üzemalakoknak csak egészen elvétve előfordulására mutat, míg a rendes üzemű erdőkre 80·0% esik.

Továbbmenve a havasi véderdők vizsgálatában, ha csak az erdőművelési ágba sorozott területek érdekelnek bennünket, akkor a százalékos viszonzszám, amelyet találunk, még kisebb, csupán fele akkora lesz, mint az összes területnél kimutatott: a havasi véderdők erdőterülete 7·2%-a csak a kárpátaljai kincstári erdők erdőterületének.

A havasi véderdőkre vonatkozó ez a három egymástól igen nagy mértékben eltérő arányszám egy újabb jelenségről lebbenti fel a fátylat.

Nyilvánvaló, hogy mivel a gazdasági osztályok számában igen nagy, összes területében közepes, erdőterületében ellenben már eléggé jelentéktelen mértékben vesznek részt a havasi véderdők, ennek az alakulásnak számtani oka csak egy lehet: hogy a havasi véderdő-gazdasági osztályok más gazdasági osztályokhoz képest általában kisebb kiterjedésűek, ellenben aránylag nagy kiterjedésben kell, hogy nem erdőművelési ágban kezelt területek is tartozzanak hozzájuk. Valóban, a havasi véderdő gazdasági osztályok átlagos kiterjedése 3.409·9 kat. hold, szemben a rendes üzemű erdők 10.153·7 kat. holdas terület-átlagával s erdőterületük csak 42·0%-át teszik az összes területüknek. Ellenben 56·9%-ot tesz ki területükből a havasi legelő s ezzel az összes havasi legelő 97·0%-át zárják magukba.

Csak az üzemek kívül állott erdőkhez tartozott még említésre méltó kiterjedésben havasi legelő. Ha azonban ezeket a területeket is üzembe helyezték volna, nyilvánvaló a szabályszerűségből, hogy a havasi legelőből és a körülötte levő havasi erdővegetáció területéből az üzemek kívüli erdők berendezésekor is véderdő gazdasági osztályokat alakítottak volna ki.

A havasi véderdőknek nincsen nagyobb arányban nem termő-terület-tartozéka, mint az ilyet csak kismértékben tartalmazó rendes üzemű erdőkének, habár az Északkeleti Kárpátok legmagasabb részeit foglalták el. Ez a megállapítás is alkalmas annak a már megtett következtetésünknek levonására, hogy a kárpáti homokkő-láncolat gerince, fennsíkja, hegytetői és ezeknek környéke nem sziklás terület. Ellenben

az egyéb véderdők, amelyeket éppen azért jelöltek ki, mert kőfolyásos, görgeteges a területük, 64·2% terméketlen és csak 26·1% erdőterületet tudnak felmutatni. Ez természetessé válik a 7. számú táblázat ismeretében. Az ilyen véderdők erdőterületének 93·3%-a van a sziklásabb kárpáti andezit-hegyvonulaton fekvő ökemencei erdő-gondnokság területén.

A természeti és történelmi emlékerdőkre ugyancsak jellemző, hogy jelentős részük, csaknem $\frac{1}{5}$ -ük terméketlen terület. Ez arra mutat, hogy az ilyen erdők is viszonylag igen sziklásak, hogy tehát helyüknek kijelölésekor az illetékesek előtt a célnak megfelelően, mint első és legfőbb irányadó gondolat, a tájbeli szépség, a vadregényes fekvés szempontja lebegett.

A legelőerdőkre viszont az a jellemző, — mint gondolni is lehet, — hogy igen nagy részük, több, mint $\frac{2}{5}$ -ük erdőhöz tartozó rét és legelőterület.

Mivel így a felsorolt üzemosztályalakok egyike a havasi legelőben, másika a terméketlenekben mutat fel nagyobb területeket és foglalja le ezeknek jelentékeny részét, a rendes üzemű erdőknek nem jutott belőlük annyi, amennyi megillette volna területarányuk szerint azokat. Az erdőterületnek 87·6%-ában részesedő rendes üzemű erdőkhez havasi legelő csupán 11·9 kat. hold tartozott, oly csekély terület, hogy az egy tizedesig számított százalékban már ki sem fejezhető. A terméketlenek is csak $\frac{2}{3}$ -át bírták (erdei utakban, kőbányákban stb.). Már a kincstári erdőgazdaság szántóiból 93·2%, a rétekből 94·8% és a legelőkből is 86·0% erejéig részesedtek. E három művelési ág tehát a kárpátaljai kincstári rendes erdőgazdasági üzemnek szokásos velejárója, kiégszítője.

És ez így van rendjén.

Rendszerinti tartozéka a rendes erdőgazdasági üzemnek mindenütt az alkalmazottak illetmény szántója, rétje, legelője.

Pár szóban tekintsük most át azt is, hogy a kérdés a három erdő-uradalmon belül hogyan alakult?

A havasi véderdő gazdasági osztályok területe az ungvári birtok területének 2·7%-át, a bustyaházainak már 17·7%-át, a legmagashegységibb rahói részeknek pedig 22·3%-át képviseli.

Művelési ágak szerinti megoszlása az ungvári és rahói kerület havasi véderdeinek egymáshoz egészen hasonlatos. Mindkettőből mintegy $\frac{1}{3}$ -rész az erdőterület, a többi

az ungváriban főképp havasi legelő és terméketlen, a rahóiiban szinte kizárólag csak havasi legelőterület volt.

Az egyéb célra rendelt véderdők inkább csak az ungvári főerdőhivatal területén voltak.

Természeti és történelmi emlékerdők pedig csak az ungvári és rahói kerületben.

Legelőerdőktől a rahói kerület teljesen, a bustyaházai csaknem egészen mentes volt.

Üzemen kívüli erdők kizárólag a bustyaházai erdőhivatalnál fordultak elő. Ezeknek jelentős és a havasi véderdőknek ugyancsak igen nagymértékű térfoglalása volt az oka annak, hogy a bustyaházai erdőhivatal összes területének alig több, mint $\frac{2}{3}$ -a volt az erdőgazdasági szempontból valóban produktív rendes üzemű erdők közé sorozható. Lényegesen jobb a rahói uradalomban a helyzet, ahol több, mint $\frac{3}{4}$ -része számított az összes területnek a rendes üzemű erdők közé és igen kiváló volt Ungváron, ahol az összes területnek 94,5%-át tette ki a rendes üzemű erdőgazdasági osztályok területe.

Még tovább bonthatók területileg a kárpátaljai kincstári erdőket és egyes erdőgondnokságok szerint részletezve is lehetne tárgyalnunk a kérdést. Ezt a 7. számú táblázat szemlélteti. Rovataiban leginkább az ragadhatja meg figyelmünket, hogy a havasi véderdők azokban az erdőgondnokságokban terültek el, amelyekben a 2. táblázatban kimutatottak szerint a havasi legelők voltak, továbbá a csontos erdőgondnokságban, amelyhez nem csatlakozott havasi legelő.

Sok mindent lehetne még kiolvasni közölt területi statisztikai számadatainkból. A legfontosabb megállapításokat megtettük, a többinek részletes kifejtése azonban már kívül esne ismertetésünk keretein. Éppen ezért a kérdésnek esetleges további vizsgálatát ide zárt táblázataink alapján az érdeklődő szíves olvasóra bízunk.

II. A mai állapot.

Hogy az eddigiekben módunkban állott részletesen megismerni a kárpátaljai kincstári erdők 1918-ban volt területi viszonyait, még fokozottabb érdeklődéssel fordulhatunk a mai kép felé. Még követelőbbben to-lakszik fel bennünk a kérdés, hogy vajjon a visszaszerzett területen megvan-e még: a csehek pünkösdi köztársasága idején és annak következtében vajjon nem pusztult-e el és nem semmisült-e meg az a vagyón,

8. A kárpátaljai kincstári erdők kiterjedése az 1939. évi március hó végén.

Superficie des forêts domaniales de Subcarpathie à la fin du mois de mars 1939.

Erdőhivatal megnevezése Désignation du bureau forestier	Erdőterület Surface boisée	Erdőgazdasághoz tartozó egyéb terület — Autres terres faisant partie du domaine forestier	Összes terület Superficie totale
kat.holdakban — en a.p.cad.			
1. Ungvári erdőgazgatóság: <i>Direction forestière d'Ungvár:</i>			
Ungvár	9.929	848	10.776
Hátmeg	4.460	105	4.565
Ókemenca	16.067	1.135	17.203
Bercsényifalva	14.672	2.817	17.489
Turjaremete	20.056	4.760	24.816
Poroskő	21.540	4.323	25.864
Sóhát)	16.987	2.503	19.490
Malomrét	22.100	5.951	28.051
Fenyvesvölgy	14.911	2.142	17.052
Havasköz ²⁾	12.029	3.332	15.361
Antalóc	5.212	261	5.474
Központ és Perecsenyi vasút — Centre et chemin de fer de Perecseny		6.721	6.721
Összesen — Total	157.964	34.898	192.862
2. Bustyaházai erdőgazgatóság: <i>Direction forestière de Bustyaháza:</i>			
Huszt	12.331	1.503	13.834
Alsókalocsa	14.869	1.112	15.981
Dombó	22.427	2.385	24.812
Királymező (alsó) — inférieur	25.401	422	25.823
Királymező (felső) — supérieur	14.688	3.219	17.907
Felsőszinevér	32.989	3.493	36.482
Németmokra	29.701	4.663	34.364
Mezőhát	28.752	4.536	33.288
Dolha	29.216	3.601	32.817
Vasútüzem és taracközi fa- raktár — Chemin de fer et dépôt de bois à Taracköz	—	236	236
Összesen — Total	210.374	25.170	235.544
3. Rahói erdőgazgatóság: <i>Direction forestière de Rahó:</i>			
Gyertyánliget	34.470	5.408	39.878
Nagyboeskö	13.669	5.380	19.049
Terebesfejérpatak ³⁾	17.264	1.569	18.833
Kevele	19.137	6.214	25.351
Feketetisza	24.755	5.039	29.794
Mezőhát	17.239	2.798	20.037
Tiszaköz	15.580	2.760	18.340
Tiszabogdány	21.289	4.656	25.945
Fehértisza	21.715	7.397	29.112
Össze-en — Total	185.118	41.221	226.339
Kárpátalján összesen: <i>Totaux pour la Subcarpathie:</i>			
<i>Direction forestière de</i>			
Ungvári erdőgazgatóság	157.964	34.898	192.862
Bustyaházai erdőgazg.	210.374	25.170	235.544
Rahói erdőgazgatóság	185.118	41.221	226.339
Mindössze — Total général	553.456	101.289	654.745

¹⁾, ²⁾, ³⁾ L. 2. sz. tábla jegyzetét.

amely felé 20 éven át oly vágyó szeinekkel tekintettünk?

Erre a 8. számú táblázat megadja a feleletet. Egyelőre ugyan még nem olyan mindenre kiterjedő részletességgel, mint ahogy a 2. számú táblázat tárta fel előttünk a multat az előbb, mindazonáltal a leglényegesebb területi kérdőpontok nem maradtak benne megválaszolatlanul.

Megtudjuk általa és belőle, hogy a kárpátaljai kincstári erdőgazdaságok összterülete a 20 év előtti 621.718·8 kat. holdról 654.745 kat. holdra szaporodott. A területgyarapodás 33.026·2 kat. hold és a régi területnek 5·3% -át teszi.

A területnek növekedése természetesen még nem jelenti az értékbeli gyarapodást is egyúttal, az erdő értékének a talaj csak az egyik és éppen a kisebb jelentőségű tényezője. A másik tényező, a faállomány, — ezt dolgozatom egy következő részében kénytelenek leszünk majd megállapítani, — sajnos éppen nem a gyarapodás ismérveit tárja elénk.

Az erdőterületben mindenesetre szaporodást kell megállapítanunk.

A szaporodásnak, a birtokszerzésnek az irányzata azonban nem új keletű. A kárpátaljai kincstári erdők területnövekedése az összeomlás előtti magyar világnak is egyik jellemző vonása volt. Fokozatosan vásárlás útján jutott a kincstár tulajdonába a bruszturnai, felsőszinevéri, alsókalocsai, németmokrai, királymezei felső erdőgondnokságok területe. Ilyen volt a máramaroszi erdőigazgatóság területéből Romániába kebelezett vaséri és ilyen a közvetlenül a világháborút megelőzően vásárolt havasmezei erdőgondnokság területe is.

A cseh időszak alatti területgyarapítás csaknem teljességében a bustyaházai erdőuradalom, — azelőtt erdőhivatal, ma erdőigazgatóság — területállományát növelte. Kiterjedése 201.107·3 kat. hold volt annak idején s most 235.544 kat. holdat tesz ki. Növekedése kisebb részében nem abszolút értelmű s onnan eredt, hogy a máramaroszi erdőgondnokság Romániába nem kebelezett maradvány-területét, — amely 1.381·1 kat. holdra rúgott —, célszerűségi okokból még a csehek átsorozták a rahói erdőigazgatóság kerületéből a bustyaházainak birtokállományába.

A bustyaházai uradalom megnagyobboldása azonban igazában akkortól számító-

dik, amikor, — a „dicső“ birodalom utolsó, — jubileumi — esztendejében egyik legutolsó ténykedéseként megvásárolta a Máltai Lovagrendtől a közel 40.000 kat. holdas dolhai uradalmat. Ez a birtok eredetileg a gróf Teleki-család vagyona volt, majd néhány évig a Máltai Lovagrend kísérelte meg rajta az erdőgazdálkodást, de nyilván sem egyik, sem a másik nem bírta el a csehek alatt az erdészetre járt kedvezőtlen időket és megvált a birtoktól. Jellemző, hogy a cseh-szlovák állam tízmillió cseh koronáért, alig másfél millió pengőért vásárolta meg az erdei vasutakkal és minden egyébbel igen jól felszerelt, jó fekvésű uradalmat, a birtok kat. holdjára így csupán 38 pengő vételár jutott.

E kiegészítések által a bustyaházai erdőigazgatóság területileg túlhaladta a rahóit s a mának legnagyobb kincstári erdőigazgatósága lett. De a rahói szoroson nyomában következik 226.339 kat. holddal. (A cseh-szlovák uralom kezdetén 230.067·3 kat. hold.) Az ungvári erdőigazgatóság területe 1918-ban 190.544·2 kat. hold volt, 1938-ra pedig 192.862 kat. hold lett.

Végeredményben a bustyaházai erdőigazgatóság számottevő, az ungvári kisebb mértékű területgyarapodást ért el, a rahóinak területállománya viszont egészen jelentéktelen fogyást szenvedett.

Térjünk vissza most újból a változásoknak részleteiben való vizsgálatára. Megállapíthatjuk, hogy a rahói és a bustyaházai erdőigazgatóság területe között eszközölt ismertett területátcsatoláson és a dolhai uradalomnak szabad kézből történt megvételén, nemkevésebbé több olyan változáson kívül, mint amilyen a Dombó-Taracraszna Közirtokossággal folytatott régi per befejezésével történt területátcsatolás volt, vagy a királymezei és a németmokrai telepések bérelt földjeinek tulajdonba átadása, — a cseh-szlovák uralom alatt létrejött minden más említésre érdemes területváltozás, legyen az szaporodás, vagy apadás, a lefolytatott földreformmal kapcsolatos.

A kárpátaljai kincstári erdők *növelését* a földreform csupán az ungvári erdőigazgatóság kerületében eredményezte.

És ha lehetséges volna a magyar történelemből nyomtalanul kitorölni az elmúlt húsz esztendőt és tökéletesen feledni azt a rossz álmot, hogy ezeréves háborítatlan birtoklás után két olyan gyászos évtizednek is

el kellett jönnie, amikor a magyar százezrek vérével megszentelt bércék között az ellenség akart magának minden áldozat nélkül, csupán a szerencsés körülmények összjátékával, új hazát alapítani s ha mindezek felelése után és figyelembevétel nélkül vennök szemügyre a kincstár érdekéből az ungvári kerületben a cseh földreform által végzett kisajátításokat és területszerzéseket: az évszázados fejlődés vonalában semmi törés sem tűnne fel nekünk, a kincstári vagyion állagának fejlesztése terén végzett politikában semmi olyan ríktó új szín nem jelentkeznék, amely kiáltóna vonná magára a tekintetet és figyelmeztetne arra, hogy itt hús évre gyökeresen megváltozott minden, hogy új lakók fészkeltek be magukat és hogy tökéletesen felforgatva és elvetve mindazt, ami régi, más csillagzat forradalmi újításait hozták volna magukkal ide az új idők új emberei.

Nem, ilyen változásra az ungvári területszerzések korántsem utalnak és azok úgyszólván kizárólag az uradalomnak már a békebeli magyar kormányok által is tervbe vett és régóta folyamatban levő kiteljesítésére szorítkoztak.

Vadászati érdekből már régen időszerű volt a hg. Odescalchy-féle 4104 kat. holdas antalóci és a Kende-féle 1070 kat. holdas köbléri birtoknak a kincstári erdőkhöz csatolása.

A turjasebesi és turjavágási 2942 kat. holdas br. Kotz-féle birtoknak megvételére annak idején a magyar állam is folytatott már tárgyalásokat, de Schönborn gróf, a szomszéd Bereg-megyei uradalom tulajdonosa az alkuval és a vétel megkötésével serényebbnek bizonyult s ő szerezte meg néhány évtizedre tulajdonul azt az erdőséget és lépte át ezáltal birtokával Bereg vármegye határait. A terület természetétől fogva azonban inkább az Ung vármegyei kincstári erdők kiegészítője s a csehek élve földreform-törvényük nyújtotta lehetőségekkel, az állam részére igényelték és szerezték meg Schönborn jogutódjától, a Latorica R.T.-től a területet.

Kisajátították a Beregből Máramarosba szögellő 6717 kat. holdas Borsava gyephavast is. A régi magyar időkben is bérelte ezt már az állam Schönborntól havasgazdálkodásra a Felvidéki Kirendeltség részére.

Az erőszak fegyverével nem rendelkező

és nem élő magyar erdészet ugyancsak már évtizedek óta törekedett arra, hogy a turjaremetei erdőgondnokságban levő s az erdőgazdálkodásra igen hátrányos mintegy 300 kat. hold kiterjedésű idegen belzeteket, rétetek tulajdonul megszeresse. A cseh földreform ezt a kérdést is megoldotta, nemkevesebbé a csontos erdőgondnokság külső határainak kitolását már Zemplén megye területén a természetes határokig, a Sztuzsica vízvázasztójáig.

Mindezek a birtokszerzések változást a kincstári erdészet folytatott tulajdoni politikájában, csupán annyiban hoztak, hogy míg a függő kérdések megoldása a magyar uralom idején magánjogi úton fokozatos fejlődés által haladt előre, addig a csehek alatt, élve egy radikális törvény lehetőségeivel, az összes éppen szőnyegen levő s már a magyar időkben megindított kérdéseket egyszerre rendezték.

Új kérdéseket azonban nem vetettek felszínre és nem oldottak meg. A Schönborn-uradalom megszerzése, vagy más nagyszabású művelet, habár anyagi akadály nem lett volna, távol állott tőlük. A kárpátaljai „gyarmat“-nak tekintett földdarab ennél sokkal mostohább elbánásban részesült és a kedvezőtlen természeti viszonyok miatt ágrólszakadt szegénysége ellenére ennek a tartománynak kellett még a földreform-eljárás által is gazdagabbá tenni az egyébként is dúsgazdag „örökös tartományokat“.

Az ungvári ismertett kisebb területkiegészítésektől eltekintve a földreform-eljárás során Kárpátalján a kincstár csak leadott területeket és ezek ellenértékéből nem kapott. A földreformalap bevételei és kiadásai országosan kerültek elszámolásra és a mutatózó tiszta bevételen ugyan erdőingatlanok sorozatát vásárolták meg állami tulajdonul, de nem Kárpátalján, hanem a nekik olyannyira kedves történelmi Csehország területén.

Ami haladást mégis hozott a csehek földreformja az ungvári uradalom kikerekítése szempontjából, annál nagyobb hátrányt jelentett és ma még felbecsülhetetlen, de körvonalaiiban elmosódottan már jelentkező kárt okozott a földreform-eljárás a területcsökkenések oldalán.

A magyar földreform-törvények az erdőt megkímélték, mert arra az álláspontra helyezkedtek, hogy az erdőt az évezredek állandó emberi előnyomulása úgyszólván mértékben szorította vissza a mezőgazda-

sági művelésre hasznosítható területekről, hogy ennek továbbfolytatása már nem lehet előnyös és általában csak olyan területek igénybevételét eredményezheti, amelyek mezőgazdasági művelésben tartamosan alig hasznosíthatók. Emellett természetesen Csonkamagyarországnak alacsony erdősültségi aránya is szükségessé tette az erdőknek mentesítését a földreform-eljárás alól.

A csehek szemében minden észszerű megfontolást, a szakszerűségnek érvényesítésére, a köznép jövőjének tartós biztosítására irányuló minden legcsekélyebb törekvést elnyomott önmaguk népszerűsítésére irányuló politikájuk. A propaganda-állam vezetői mindvégig abban a szent meggyőződésben éltek, hogy a propagandával megszerezni egyszer sikerült országot propaganda által meg is lehet tartaniok.

Népszerűség-hajhászó politikájuk vitte őket arra, ahogy a földreformot igyekeztek lefolytatni, minden jövőbenzés nélkül.

Nem az igénybe vehető területek és az igénylők összeírásával kezdték és a kettőnek összehangolásával folytatták az eljárást, hanem megállapították az igénylők számát és az általuk igényelt területek mennyiségét és tekintet nélkül arra, hogy áll-e alkalmas terület rendelkezésre, vagy sem, az igények teljes és mindenáron való kielégítését tűzték ki célul.

Természetesen csak azok igényeinek kielégítését, akik a „cseh agrárpárt“ részére biztosították szavazatukat.

Ily módon lehetett ugyan lelkek ezreit megvásárolni és egész vidékek politikai hangulatát egyik napról a másikra nekik kedvező módon megváltoztatni, de az olesó fogással boldogítottakat, vagy talán csak fiaikat, unokáikat a további jövőt tekintve annál nagyobb veszedelembé és könnyen lehetséges, hogy sok esetben a végromlás lejtőjére sodorták.

A magas hegyek közé szorított, földéhes népet egyes helyeken rászabadították egészen sekély talajrétegű, 30—40 fokos lejtésű, alig megmászható hegyoldalak művelésére s ezek, ha tartamosan mezőgazdaságilag fogják használni azokat, egy-két évtized nem kell hozzá, hogy vízmosságok által felszabdaltassanak és a természeti tényezők által a csupasz szikláig letaroltságanak.

Az erdőtenyésztésben rejülő természetes gátjától megfosztott hegyoldalakon lezúduló árvizek törmelékeikkel elboríthatják

még a régi mezőgazdasági területeket és a falvakat is és a pusztulást, a koldusbotot hozhatják magukkal.

Valóban a magyar államhatalom gondjainak egyik legnagyobbika az elkövetkezendő évtizedekben a cseh földreform következményeinek elhárítása lesz Kárpátalján s még szerencse, ha sikerül majd a bajra orvoslást találni.

Ezekután nyereségnek számíthatjuk, hogy a cseheknek a rendelkezésükre állott évekből nem futotta arra, hogy a földreformot a leírt mértékben mindenütt lefolytassák. Néhol még alig megindított, másutt előrehaladottabb, ismét sok helyen befejezés előtt álló eljárást örököltünk tőlük.

Ránk vár a feladat, hogy a legmesszebbmenő jóindulat és méltányosság álláspontjára helyezkedve, de a köznép közelebbi és a távolabbi jövő érdekeit egyenlő mértékben figyelembe véve és összeegyeztetve, tehát általános és tartós megnyugvásra fejezzük be a még függőben levő ilyen ügyeket.

A legelőrehaladottabb volt a földreform eljárás az ungvári uradalomban. A 9. számú táblázat mutatja, hogy itt a visszafoglalásig összesen 14.897·5 kat. hold kincstári területet osztottak ki az ilyen célra igénybe vett 30.000 kat. holdból. A bustyaházai uradalomban 8.132·9 kat. hold volt a már birtokba és tulajdonba adott terület az erre felszabadított mintegy 15.000 kat. hold területből. A rahói kerületben 3.063·4 kat. holdat osztottak ki, az összes igényelt terület megállapítása pedig még nem történt meg.

Ily módon a tulajdonba és birtokba is adott összes terület 26.093·8 kat. holdat tesz ki.

A gyors földosztás megfontolatlan mohósága és felületessége annyira ment, hogy a birtokbaadással számos esetben nem várták ki az eljárás befejezését, különösen választások előtt. Ilyen már régen birtokba adott, de még ma is a kincstár tulajdonában lévő terület van például Felsőszinevéren 1.205 kat. hold. Ez és az ehhez hasonló területek, mint amelyek egyelőre jogszerint a kincstár tulajdonában állanak, a 8. számú kimutatásban feltüntetett kincstári területekben még benne foglaltnak.

Máskor előfordult, hogy felsőbb rende-

9. A cseh-szlovák földreform során a kárpátalji kincstári erdőbirtokokból kiosztott területek.

Terres prélevées sur les forêts domaniales de Subcarpathie au cours de la réforme agraire tchéco-slovaque.

Erdőhivatal megnevezése <i>Désignation du Bureau forestier</i>	A kiosztott terület kiterjedése <i>Superficie de lotissement</i>	Erdőhivatal megnevezése <i>Désignation du Bureau forestier</i>	A kiosztott terület kiterjedése <i>Superficie de lotissement</i>
	kat. holdakban <i>en arp. cad.</i>		kat. holdakban <i>en arp. cad.</i>
I. Ungvári erdőigazgatóság. — <i>Direction forestière d'Ungvár</i>		III. Rahói erdőigazgatóság. — <i>Direction forestière de Rahó</i>	
Ungvár	1.303·0	Nagybocskó	2.215·1
Radvác	2.886·7	Gyertyánliget	772·1
Hátmeg	130·8	Fehértisza	76·2
Ökemence	854·2	Összesen - Total	3.063·4
Bercsényifalva	1.817·7	Kárpátalján összesen	
Turjaremete	891·4	<i>Totaux pour la Subcarpathie</i>	
Poroskő	3.948·7	<i>Direction forestière de Ungvári erdőigazgatóság .</i>	14.897·5
Sóhát	130·8	<i>Direction forestière de Bustyaházai erdőigazgatóság .</i>	8.132·9
Fenyvesvölgy	444·2	<i>Direction forestière de Rahói erdőigazgatóság .</i>	3.063·4
Antalóc	1.123·8	Mindössze	26.093·8
Központi ter. <i>Terrain central</i>	1.366·2	<i>Total général</i>	
Összesen - Total	14.897·5		
II. Bustyaházai erdőigazgatóság. <i>Direction forestière de Bustyaháza</i>			
Huszt	5.283·9		
Alsókalocsa	70·7		
Dombó	200·5		
Németmokra	44·5		
Dolha	2.533·3		
Összesen - Total	8.132·9		

letre kiirtatott a földhivatal kincstári erdőket már akkor, amikor az igénylőket még semmi sem kötötte a terület átvételére. Az erdő el volt pusztítva, amikor az igénylők kijelentették, hogy a terület nem felel meg nekik, újból mást kellett helyette irtani s az először kiirtott az idők tanujaként világ okulására az államnak visszamaradt.

Az sem volt egyedülálló, hogy egyesek

önhatalmúlag foglaltak el és irtottak ki erdőket a kincstár vagyonából. Egyes vidékeken ez az eljárás valóságos járványként ütötte fel fejét. Amikor az erdőigazgatóság ilyen ügyekben az eljárást meg akarta indítani, politikai oldalról leintették s az önkényes okkupálókat birtokban hagyták. A kérdés tulajdoni rendezésétől a hatalom birtokosai azonban elzárkóztak, hogy eszköz legyen a kezükben, amellyel az ilyen foglalókat mindig kézben lehessen tartani.

A legutolsó időkben már óvatosabb politikát követett a földhivatal. A szakemberek közbelépésére letett mezőgazdaságilag semmiképpen sem hasznosítható területek kiosztásának tervéről.

Jött azonban Volosin ukrán kormánya és úgynevezett választásai. Amikor látta, hogy egyes vidékeken helyzete reménytelen, sebtiben minden eljárás nélkül kiosztott olyan kincstári területeket a földet igénylők között közvetlenül az ukrán választások előestéjén, amelyeket a cseh földreform először igénybe vett ugyan, később azonban mezőgazdasági célokra alkalmatlansága miatt ismét mentesített az eljárás alól.

Igy pusztította egyik tiszavirág-életű uralom a másik után az értékeket Kárpátalján.

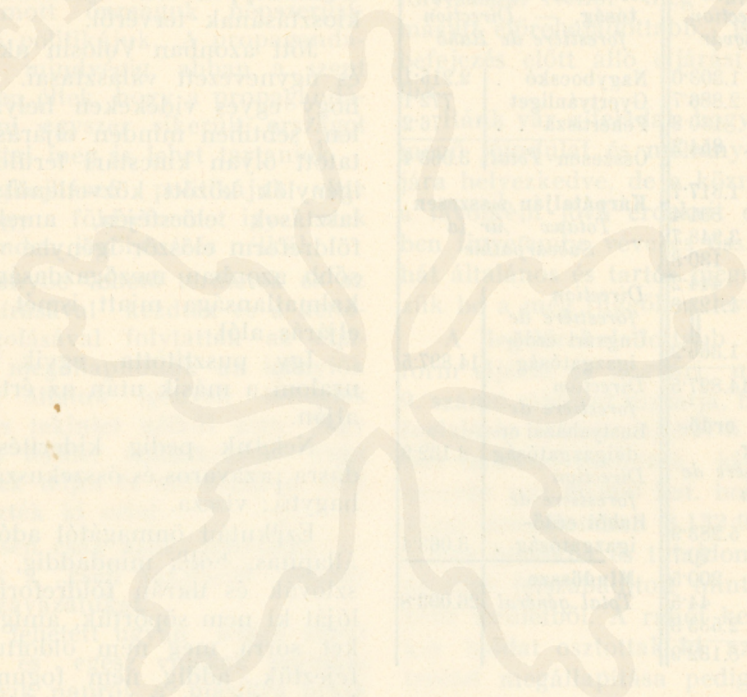
Nekünk pedig kiderítésre és megoldásra a zavaros és összekuszált esetek ezreit hagyták vissza.

Ezekután önmagától adódik az a megállapítás, hogy mindaddig, amíg a cseh-szlovák és ukrán földreform Augias-istállóját ki nem söpörtük, amíg a függő ügyeket sorra meg nem oldottuk és be nem fejeztük, addig nem fogunk ott tartani, hogy a kárpátaljai kincstári erdők tekintetében biztos területi adatokkal számolhassunk.

A teljesség kedvéért azonban mindjárt azt is meg kell állapítani, hogy a függő eseteknek csak száma nagy: a területek, amelyeket ezek érintenek, a kincstári birtokok terjedelméhez képest nem jelentékenyek.

Földváry László dr.

FORGÓSZÁGOS ERDÉSZETI EGYSÉLETT

1851

/1866\

